

31 ЩОДЕННИКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Вітаю вас, дорогі читачі
“Слова Просвіти”!

У четверту суботу листопада Україна засвітить свічки пам'яті загиблим під час голодомору 1932—1933 років. Кожен із нас піднесе вогонь до гнітика сумної свічки, бо немає в Україні роду, не пощербленого голодомором, немає сім'ї, чий генний код — уже навіки — не зафіксував би голодних мук, не існує людської свідомості, над якою не тяжів би тягар геноциду.

Мільйони загиблих, мільйони ненароджених, мільйони вражених голодним страхом — ось що таке український геноцид першої третини ХХ століття. Хотіла б того чи ні світова людність, але злочин проти українського народу не залишив невразливими жодного народу і жодної країни і в Європі, й на інших континентах. Смертельна радіація голоду усепоширена, бо коли вмирає одна нація, інші не можуть залишатися благополучними і квітучими, бо замовчуване зло умисного голодомору роз'їдатиме історичну пам'ять людства, проявлятиметься в разках великих страждань...

“Просвіта” з перших років свого відродження на повен голос повела мову про цю національну катастрофу, в якій Україна втратила від 7 до 10 мільйонів хліборобів. Тоталітарний комуністичний режим утверджував своє панування, прирікаючи українське суспільство на неоправдані демографічні, політичні, духовні, культурні втрати, виключаючи будь-які сподівання на державність української нації. Десять років тому в Харкові просвітяни провели свою першу конференцію “Голодомор-33 на Слобожанщині”, згодом видали збірник матеріалів під редакцією І. П. Ющука. З того часу видавничий центр “Просвіта” випустив у світ цілу бібліотеку дослідницьких праць, спогадів очевидців, меморіальної прози: “Чорна книга України” — книга-меморіал; Іван Самійленко — “Соціо-політичне тло голодового геноциду в Україні”; Семен Старів — “Страта голодом” та інші.

Чи уповні ми осягли всю тра-

ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ...

гедію голодомору, що понад півстоліття був білою плямою в суспільній свідомості? Оточений мовчанням і страхом, Голодомор-33 — ця Атлантида смерті — не раптом виник із забуття. Правозахисники, українська діаспора з Америки та Канади, американські історики прорвали загалом заборон і замовчувань. Здавалося, що й мертвим зрадило терпіння, і вони закликали небеса до справедливості. Як сказав американський історик Джеймс Мейс: “Ваші мертві доручили мені свою пам'ять”, — світ першим заговорив про українську трагедію, примусивши і вітчизняних істориків та політиків розкрити причини голоду та назвати імена призвідців масо-

вого винищення людей. Українці зазнали небаченого терору голодом, — отже, йдеться про геноцид — знищення селян (найчисленнішої групи населення), про етноцид — вимирали цілі хліборобські краї (території), нищилася мова, культура, історична пам'ять, самосвідомість українських хліборобів.

Атлантида смерті... Скільки життів забрала вона з собою? Загинула чверть сільського населення. Це — протягом 1932—1933 років. А скільки померло в наступні літа, втративши здоров'я?

Скільки дітей не народилося, скільки загинуло серед них, ненароджених, тих, хто не допустив би такого тотального нищення України в ХХ сторіччі? Світ ви-

явився неготовим уповні визнати український геноцид. Надто вутлий і розхитаний наш кораблик, на якому ми прибули у світову співдружність, надто умовним є визнання нашої держави у світі, надто боїмося й ми самі власної історичної правди...

Президент видав указ “Про заходи у зв'язку з 70-ми роковинами голодомору в Україні”. Чи виконані ті заходи сьогодні, у переддень четвертої суботи листопада? Ні. Більше того, саме на ці дні припадає підвищення цін на хліб в Україні, саме тепер говоримо про недостатні запаси зерна на щодень, не кажучи вже про страхові (оборонні від голоду) його кількості. Мимохіть закрадається думка: чи випадкові ці підвищення цін, чи далеко ми від карткової системи, врешті, якої якості борошно завозять до української ділки та чи не з'являється в наших магазинах сурогати хліба? Що й казати, ці повсякденні питання, пошук хліба насушеного не сприяють загостренню історичної пам'яті, так само, як і бажання деяких політичних нуворисів вирвати землю із селянських, хліборобських рук.

“Якби не було голодомору 1932—1933 років, коли б не царював у 1947 людодід-голод, коли б не війни, — бути б нині українцям стомільйонним народом. І на всіх би вистачило хліба і до хліба,” — стверджують одні історики. “Навіщо наголошувати на масштабах трагедії, яку вже пережили? Грандіозні масштаби тут ні до чого,” — умовляють інші. І не зведено національного меморіалу, який би свідчив, що український народ осягнув масштаби власної трагедії і пошанував своїх мертвих. І щороку зменшується наш народ на півмільйона. Скільки з тих, що відходять, не наїдалися хліба протягом свого життя?

Хліб наш насущний... Хліб житий, хліб пшеничний, хліб пам'яті, хліб душі. Український зламаний колос. Атлантида мертвих. Смерть і відродження землі...

Любов ГОЛОТА

«МИ НЕ ДОСЯГЛИ ГОЛОВНОГО...»

Презентацію книг, що стали підсумком багаторічної праці істориків і краєзнавців — членів Асоціації дослідників голодоморів в Україні, й тривожно відозвою до громадськості відзначила 15 листопада День скорботи ця громадська організація.

“Ми займалися й надалі будемо займатися справою, необхідною для відродження національної свідомості українського народу, розкриваючи правду про причини й наслідки великого голоду 1932—1933 років та інші акти вчиненого проти нього геноциду”, — заявив у вступному слові голова цієї громадської організації, народний депутат Левко Лук'яненко. — “Наші зусилля не були марними, — сказав він. — Певною мірою завдяки їм 1998 року на президентському рівні було запроваджено щорічний День пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій, що припадає на четверту листопадову суботу. У лютому й травні цього року у Верховній Раді відбулися слухання, під час яких голодомор було засуджено як прояв геноциду проти українського народу. Вищий

законодавчий орган країни ухвалив у зв'язку з 70-ми роковинами великого голоду спорудити Меморіальний комплекс у центрі столиці, на вулиці Січневого повстання. Та виконавча влада, продовжив промовець, вчинила інакше, вирішивши збудувати його у незручному гамірному місці біля мосту Патона. Через це Л. Лук'яненко розкритикував нинішній уряд та особисто Прем'єр-міністра Віктора Януковича, який не скликає очолюваного ним Організаційного комітету для обговорення шляхів виходу з ганебного становища, що склалося”.

Заступник директора Інституту історії Національної академії наук України (ІАНУ), доктор історичних наук Станіслав Кульчицький торкнувся міжнародного аспекту проблеми. “Ми не досягли головного — визнання голодомору світовою громадською генцидом, — заявив він. — У документах ООН говориться, що то був жакхливий злочин авторитарного режиму. Все упирається в позицію Росії”.

Та хіба біда тільки в цьому? “Наші люди не знають своєї історії”, — з гіркою заявив

Федір Кондратюк, колишній в'язень комуністичного режиму, один із співавторів збірника “Голодомор в підрайонській Україні”. Як і переважна більшість подібних книг, вона вийшла друком цього року винятково завдяки фінансовому сприянню Мар'яна Коця — члена Ради Асоціації, представника Ради Асоціації у США (діаспорі).

Б'ючи на сполох, члени та активісти Асоціації ухвалили відозву до громадськості, в якій наголошується: “Усі плани спорудження Меморіального комплексу практично зірвано. Ми мусимо штовхати владу в бік патріотичних дій”.

Учасники зібрання поклали вінок до Пам'ятного знака жертвам голодомору 1932—1933 років біля Михайлівського золотоверхого собору і переглянули документальний телефільм “Час темряви”, присвячений найтрагічнішій сторінці національної історії.

Анатолій ДАЛЕНКО,
м. Київ

НА РАХУНКУ “ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ” — 133.663,70 грн.

Сьогодні в номері:

Не
прем'єрська
справа?

стор. 2

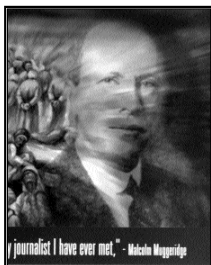
Золота ціна
життя

стор. 3, 7

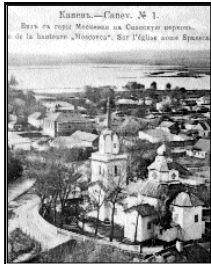
Сталін —
батько
голоду

стор. 5

Хто проти
Дюранті?

стор. 6

Каневу —
925

стор. 8

На
“Тарасову
церкву”

стор. 9

Скандал
в НСПУ

стор. 12—13

Театр

стор. 14

ГНІЗДО КОСАЧІВ І МУЗЕЙ

Прочанами ступили ми (запросила до подорожі п. Надію Бугай, директора інформаційного центру жіночих організацій України і діаспори) на землю, по якій ходила Леся Українка, й одразу були огорнуті ясними усмішками та увагою наукових співробітників Музею-садиби. Запропонували пригоститися з дороги чаєм. “Та ні, — дякуємо, — швидше доторкнутися б душею до заповітного”. І три з половиною години тривала ця дивовижна екскурсія залами Літературно-меморіального музею-садиби, ця бесіда з милим гідом — п. Світланою Рибчук. І раювала душа, вслухаючись у поезію Лесі Українки і неспішну розповідь. Втомилися ноги, та не пересичувалося серце, причащаючись знань про Лесю Косачівну, про всіх Косачів, про геніальну поетесу Лесю Українку.

З порога першого залу, немов магнітом, притяг зір портрет Лесі Українки львівської художниці Генриєти Лівницької, а в третьому — настінний портрет Лесі Українки, ступили на берег озера Нечимного й стали свідками зустрічі Луки і Мавки в діорамі Олексія Драгоманова, яка створилася тільки після чарування художника цим озером. У цьому ж залі ніби побував в робочому кабінеті поета фрагмент якого відтворений у простінку між вікнами: крісло з родинних меблів, на столі підсвічник, ваза, привезена Лесею з Італії, рамка, вишита бісером власноруч Оленою Пчілкою і вправлений у неї портрет Лесі самою мамою, копія автографа вірша “Як я люблю оці години праці”. Улюблені години праці вночі... Скільки читаєш про Лесю Українку, — а все мало. От не знала, що володіла вона чотирнадцятьма мовами, що лише за 21 день вивчила болгарську, коли приїхала до Михайла Драгоманова у Софію, де написала більшість поезій із циклу “Невільничі пісні”. Вона творила з пекучим усвідомленням: “Мені соромно, що ми такі невільні, що носимо кайдани і спимо під ними спокійно”. А що 220 пісень із голо-

су Лесі Українки записав К. Квітка в її останні дні, теж не знала. І в четвертому залі, незважаючи на докладність книжки “Дворянське гніздо Косачів” І. Денисюка і Т. Скрипки, дізналася багато нового про долі представників родини Косачів, трагічні долі. Ніби перегукуються із сьогоднішнім словом Лесі Українки: “Хто може не їхати на чужину, хоч би й прекрасну, той щасливий, хоч не завжди тямить своє щастя”... І на останок ми ніби почули останні слова вірша “Сон”, написаного 1910 р. в Єгипті і присвяченого Україні:

*Все буде добре... Рідний мій край
вкупі зі мною одужав від злигоднів,
небо не хворе, не плаче, не хмурилась,
люди веселі і я... не будить...
Все буде добре...*

Нарешті зустрілися із завідувачкою Музею п. Вірою Комзюк, яка була дуже заклопотана заважким своїм ювілеем, але знайшла хвилину для киян. І показала яліюстрації до “Лісової пісні”, і був складений акт про передачу їх у дар Музею Лесі Українки в Колодязному. Хай їм буде затишно в цих стінах на Лесиній землі!

А завтра самі вітали і були свідками пошанування Віри Михайлівни і владою, і громадою Ковельщини та Луцька. І було приємно, що з такою повагою ставляться до представниці культури, яка вже 24 роки стоїть на сторожі Музею в Колодязному. Недарма її було назва-

Дуже давно вабила своєю загадковістю Волинь, та все було не до часу. А вирішилося враз, коли в телефонній розмові співачка п. Світлана Мирвода розповіла про свято “Лісової пісні”. І так само миттєво прийшло рішення подарувати акварелі Тетяни Смолянської до драми-феєрії Лесиному музею в Колодязному. Отож, узяті квитки, і складена торба.

ВОЛИНСЬКІ ЗУСТРІЧІ

но невсипующо берегинею Лесиних святинь. Але ж треба було народитися саме 8 серпня — в день закінчення Лесею Українкою “Лісової пісні”! Нічого в цьому світі не буває випадкового...

По спілкуванні з усіма науковими співробітниками Музею нас узяла під своє крило п. Марія Чашук. Із нею ми увійшли до білого будиночка, який збудував Петро Косач спеціально для Лесі, оглянули рожеву з меандрами спальню і голубу вітальню, де Леся влаштовувала Шевченкові вечори. Сумно було дивитися на невиліковно, як нам сказали, хворий рояль. А може, з’явиться чарівник, який поверне його до життя? І рояль ще зазвучить...

Перетнувши алею, завітали до сірого, як його звали, будиночка, де жили батьки, де на сцені у вітальні ставилися п’єси, написані Оленою Пчілкою, а Леся була і режисером, і костюмером, і бутафором. Почули листи Лесі до Михайла Кривинюка, чоловіка сестри Ольги. І забажалося, щоб вони, такі важливі на часі, стали знайомими всім українцям.

А ще пізніше вже п. Людмила Федорук (отак за естафетою дарували нам свою увагу науковці Музею, справжні ентузіасти) показала й озеро з цілющою водою, де рибаїв на острові І. Франко, і Лесин знаменитий кадуб, у якому чомусь зникло джерело, і ліс, у якому маленька Леся шукала мавок. Вона ж взяла нас під своє крило, за що ми дуже вдячні.

Ці зустрічі з Лесею, до якої ой як не просто дорости, і з тими, хто береже музей-садибу, з тими жінками-подвижницями, які щоранку, щоб вижити, мусять везти на роверах молоко до Ковеля (бо ж відомо, яка платня у музейних працівників), і з головоною хранителькою — п. Вірою Комзюк, що її заважди залишилися в пам’яті й органічно перейшли у

Свято “Лісової пісні”

біля озера Нечимного, береги якого породжували оповіді про фантастичних істот: вовулаків, русалок, відьом, і на які такий багатий був дядько Лев Скулинський, із яким Леся під час родинного перебування на озері пасла корів, а біля його будиночка сіяла квіти. Оця пуща, ці мальовничі бе-

реги, де їй уживалися й водяники, стали місцем свята з нагоди закінчення 8 серпня 1911 р. драми-феєрії “Лісова пісня” в далекому Кутаїсі. Воно ініційоване Василем Гем, головою Волинської організації письменників України, і підтримане громадськістю та владою.

На лісовій галявині біля вікового дуба і розкішної верби зібралася українська громада. Під звуки сопілки з лісу вийшли Лукаш і Мавка, і всі, хто промовляв, освідчувалися у своїй вічній любові та шані великій Доньці Волині. Співали фольклорні гурти із навколишніх сіл — Скулина та Білина (коли їхали, то ввижались серед дерев вояки УПА, що навечно залишилися на сторожі цих лісів, а по приїзді почули: “Тут тоді співали: “Від Скулина до Білина — самостійна Україна”). Водили танок та відтворювали обряд зустрічі з русалками учасниці етнографічного колективу “Калинонька”, керівник — Валентина Повх, директор Білинського будинку культури (виявляється, не скрізь по Україні висять на їхніх дверях замки). Тільки за рік дівчата навчилися від баби Федори п’ятьох обрядів.

“Таємничі властивості лісу рівняють усіх”, — влучно зауважила чудова ведуча цього дійства поетеса Ніна Горик. І зовсім демократично — не першими — звернулися до присутніх поважні гості з Луцька і Києва. Упродовж усього свята звучало поетичне слово. Виступили і юні з літоб’єднання Ковельщини “Лесин кадуб”. І срібний голос Світлани Мирводи, солістки київського ансамблю “Благовість-2000” підносив до зеленого склепіння Лесину поезію “Хотіла б я піснею стати”, покладену на музику. Струни бандури під її пальцями ніжно вигравали. І вслухалося урочище в мелодію, написану ще самою Лесею Українкою, що її заграв на сопілці Тимофійко Мирвода.

Недарма цю Скулинську пущу селяни ласкаво звуть “Леся”.

Привернула увагу дуже колоритна постать. Виявилось, що це художник Іван Сидорук. Він привіз цілий гурт дітей на своїй колясці, розписаній патріотичними гаслами, серед яких “Мова моя — душа моя” особливо запам’яталося.

Вірилося, що буде відновлена хата дядька Лева, упорядковані

береги озера Нечимного, а дорога до нього під опікою Віталія Карп’юка, голови Ковельської райдержадміністрації, завершена. А також і в те, що це свято стане всеукраїнським, аби духом, високим Словом Лесі Українки причащалося все більше українців. “Хай ця лісова галявина, — побажала поетеса Ніна Гнатюк, — не вмістить усіх, хто приїде”.

А потім ходили ми кладкою до озера, в якому, як кажуть, немає дна, милувалися протилежним берегом і пересвідчилися, що треба тут докласти рук. Гостинно було біля святкового столу, де порядкувала п. Тетяна — в.о. завідувача відділу культури. Гарно було у пралісі з віковими деревами і посадженими М. Рильським і А. Кос-Анатольським дубами, щемно дослухатися до голосів героїв “Лісової пісні”, та треба повертатися до Колодязного, бо назавтра чекали на зустріч із славним озером, що має знакову назву

СВІТЯЗЬ

Велетом простягнулося воно на волинській землі. Як гігантським оком, дивиться вона ним у небо. І здається, саме від нього так багато волинян мають блакитні очі.

Поки їдемо, роздивляємось обабіч дороги. Зелене й жовте весь час єднається: зелені ліси і жовте колосся. Така низенька в засушливі цього року пшениця, немало вже й зібраної.

І раптом — щити із запевненням — “Україно моя, я для Тебе на світі живу!”, освідченням — “Рідна Волинь, мій краю коханий!”, із мольбою — “Україно, будь!” (не встигла прочитати середнє слово, але вгадується або “рідна”, або “вільна”) і ствердженням — “Патріотизм — це праця в ім’я України”. І спокійний та беззаперечний заклик — “Любімо свій край — голубоку Волинь!”

От вам і українська спонукка, імператив без русизму “давайте”, від якого ніяк не відійдемо. Ви коли-небудь упродовж цілого життя бачили на дорогах такі гасла? Я — ні. Тому й запам’яталися своєю щирістю та неофіційністю. Взагалі, Волинь — це така Україна, де за чотири дні не почула жодного

чужого слова. Та на кожному кроці — церкви чужого патріархату. А села нерідко розбратовані на дві непримиренні громади. Он так, як у Колодязному: одна половина гуртується біля о. Івана Оренчука, настоятеля церкви Св. Миколи Ковельського благочиння УПЦ КП, молодого, але мудрого душею, відданого, обдарованого поетичним словом, який разом із парафіянами будує церкву. Ідейна, патріотична переконаність звучить у кожному його слові. Ще змалечку відчув духовне покликання. Друга частина людності села тягнеться за теж молодим священником московського патріархату, який на початках будь-яким. Але, мабуть, не випадково раптом змінився, цідить про “неканонічність” та “неблагодатність” української церкви. А чи знає він правдиву історію становлення московського патріархату? І доки люди фанатично цурати-

ся, а лепту не дають?.. Ідеї, як і назви Любомири, Радошин, Коріння — отже, “любити”! А поруч з цим присмаком: Кусниця, Головичі. І поетичне — Волинь. А в салоні мікроавтобуса — українська музика і... “Прохання насіння їсти разом з лушпинням”. І очі, і вуха відпочивають, тож коментарі зайві. Та ось уже і Шацьк із “музичною” кав’ярнею “Квінта”, а за ним — одразу село Світязь.

— Та не їдьте на турбазу! — застерігає сусідка. — Там у суботу немає місць. Пошукajte краще в людей.

Послухалися, та й попросили жіночку, що вийшла разом із нами.

— От я вас проведу, — запевнила вона, — до вчительки-пенсіонерки.

Йдемо, роздивляємось. Хати не туляться густо. Не новітні, — дерев’яні, ніби обперезані жовтою стрічкою, а вгорі та долі мають синю або зелену фарбовану оздобу. Заходимо у двір охайної хатини. Господині немає. Виходить чоловік середнього віку, син. Так, ночівлю матимемо. Поки вминалися з дороги, він уже поставив на стіл тарелі з пловом і вареною кукурудзою. Аякже, люди з дороги. Оця природна національна гостинність не може не зворушити. Ну що ми йому? Випадкові люди. Але подорожні. То з діда-прадіда — треба, перш за все, нагодувати. Розчулено дякуємо і смакуємо, виявляється, його власним витвором, лісничого за фахом, який переживає наразі не кращі часи.

І от виходимо до Світязя, який побачили (і навіть острівець на ньому) космонавти-українці Климук та Попович із далекого космосу. Якщо є в природі блакитні перлини, то це саме Світязь. Вода його цілюща, бо насичена сріблом, солями, йодом, а біла глина теж лікує різні хвороби. І ходять по берегу люди, неприродно білі. Відомо, що озеро — найбільше в намисті Шацьких озер, але уявіть: простягнулося на 27 км!

Йдемо зеленими луками під частими купами дерев і милуємося, милуємося, милуємося...

Так добре віддатися вітру, сонцю, небу, на якому розігрується двобій. Та до дощу не доходить, і ми насичуємо зір дзеркальним плесом, дихаємо якимось особливим повітрям (тут люди забувають про хворе серце) і не думаємо до пори, що не бережуть люди дане

Продовження с. 12

Закінчення. Початок на с. 5

спокутучи особистий гріх у таборах, куди їх відправляли на 10 років.

Неспроможність влади подолати дитячу безпритульність, яка набула ознак гуманітарної катастрофи весною 1933 р., виштовхувала дітей на вулиці, де вони ставали жертвами канібалів. Зокрема на Вінниччині в травні 1933 р. виявили 1,3 тис. «голодних сиріт» віком до 4-х років та 3,5 тис. старшого віку. Обласна оздоровча комісія засвідчила тоді 71 випадок людодства та 9 фактів труподства в Липовецькому, Немирівському, Калинівському, Махновському, констатуєчи значний відсоток голодуючих дітей у прикордонних та інших районах [3]. Помирали переважно діти до 3-х років та селяни, старші 50 років. Траплялися випадки саможубства всієї родини, коли батько умертвляв своїх дітей, а згодом убивав самого себе. У 38 районах області з 62 (із населенням 121 тис. чол.) голод смертельно вразив 27 тис. селянських сімей, із них — 13 тис. колгоспників та 12 тис. одноосібників [3]. За таких умов канібалізм набув ганебної для людської моралі, але «природної» форми виживання. Навіть та кількість виявлених фактів людодства (а вона не вичерпна), свідчила про охоплення всіх районів області. У реєстраційних книгах смерті органів ЗАГСу збереглися записи причини смерті, серед яких зустрічалися визначення такого характеру: «від наглої смерті», «зарізано людодом», «батько зарізав і з'їв», «зарізав батько для їжі». Майже всі записи про канібалізм стосувалися дітей, а відбувалося це спровоковане грихопадіння батьків у селах Сосонка, Якушинці, Гавришівка, Хмельове Вінницького району впродовж лютого — серпня 1933 р. [6].

Сусідня з Вінницькою — Одеська область — також мала випадки канібалізму, про що свідчать кримінальні справи.

Найбільше випадків канібалізму, судячи з кількості кримінальних справ, було виявлено в селищах Київської області, хоча вона й не мала такого руйнівного і довготривалого голодування, як деякі південні райони. Разом із тим, 12 березня обласний відділ ДПУ інформував про наявність у районах десятих тисяч опухлих від голоду селян, про тисячі вже померлих та сотні приречених на голодну смерть: у с. Маньківка Букського району за січень — лютий померло 30 та 400 перебували дуже виснаженими і пухлими; у с. Харківка — 234 пухлих; у с. Подковничі — 269 пухлих. У Володарському районі голодувало 7 тис. чол., із них тисяча померла [3]. Районні

відділи ДПУ, які займалися виявленням фактів голодної смерті, не завжди могли вичерпно підрахувати кількість померлих, а сільські ради не встигали їх хоронити. Трупів своєчасно не хоронили, вони лежали по хатах, тому їх викрадали канібали. «За останній час, — наголошувалося в доповідній довідці облвідділу ДПУ, — ми помічаємо

КАНІБАЛІЗМ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ГОЛОДОМОРУ

значне зростання труподства і людодства. Щоденно з районів одержуємо 10 і більше донесень» [3]. «В уражених людодством селах, — підкреслював чекіст Розанов, — з кожним днем міцніє думка, що можна вживати для харчування людське м'ясо. Ця думка поширюється особливо серед голодних і пухлих дітей». За січень — початок березня 1933 р. у Київській області було виявлено 69 випадків людодства та 54 — труподства [3], а серед уражених виявилися села Володарського, Черняхівського, Звенигородського, Сквирського, Андрушівського, Букського, Фастівського, Брусилівського, Тетіївського, Лучинського, Чутівського, Смілянського, Бабанського, Богуславського, Попельнянського, Лисянського та інших районів, які за сучасним адміністративно-територіальним поділом України відносяться до Житомирської, Черкаської та Київської областей. Тоді помирали також і мешканці райцентрів, але переважно на вулицях міст прибирали трупи зайшлих дітей і дорослих селян-прохачів. На перше березня 1933 р. зафіксували 72 випадки людодства та 65 фактів труподства [3], тобто статистика була спорадична, а виявлення — випадковим: зізнання самих жертв, донесення сусідів, встановлення сільськими радами тощо. Во-

ни траплялися, за даними кримінальних справ, у невдах ДПУ селам Тальнівського, Ставищенського, Рокитнянського. Факти канібалізму, як свідчать документи органів ДПУ, траплялися також протягом 1932 р. Причиною, яка спонукала селян до людодства, виявилось довготривале недоїдання, фізичне виснаження, голод. До цього призвели злочинні дії місцевих органів влади, які позбавили хліборобів засобів існування. Наприклад, у с. Триліси Фастівського району в селянина М. С. Пилипенка 17 жовтня 1932 р. за невиконання «твердого завдання» хлібозаготівель було забрано корову, зерно, коня, реманент, 50 пудів картоплі, оштрафували на 200 крб., «вигнали з сім'єю з хати», демонтувавши цинкований дах у рахунок штрафу [5]. Таких фактів приречення селян на голодну смерть було безліч в українських селах.

Страх голодної смерті штовхав учорашніх домогосподарок і дбайливих мам на моральний злочин — убивство та поїдання власної дитини. 13 квітня 1933 р. в с. Черепин Тетіївського району органи ДПУ виявили факт людодства. Не знаходячи виходу з «продовольчого голоду», мати з сином запросили до себе переночувати малолітнього безпритульного хлопчика, а згодом задушили та розрізали на

шматки, готуючи з м'яса обід протягом п'яти днів рахованих ДПУ селам [4]. Вони зізналися у скоєному, мотивуючи вчинки «впливом голоду», тому що з жовтня 1932 р. не мали нічого їсти. Матір засудили на 10 років, а син помер, не дочекавшись вироку.

Будь-яке вбивство дітей є психічним збоченням та явним доказом аморальності. На момент убивства людодди не думали про наслідки, не перебирали і методами позбавлення життя обраних жертв. У селах точилися розмови про людодство, тому селяни, особливо діти, морально звикли до фактом вживання людського м'яса, а перебуваючи на стадії голодного психозу та патологічної дистрофії, не завжди замислювалися над наслідками в момент скоєння вбивства.

Ситуацію, яка призвела до моральної деградації селян, спричинила масова колективізація, хлібозаготівлі, свавілля влади, голод.

Вражає «професійна витривалість» співробітників органів ДПУ, які разом із судовими медекспертами виявляли рештки жертв канібалів.

Факти канібалізму спостерігалися в районах Київської області впродовж літа 1933 р. Усі вони відбувалися на ґрунті голоду та внаслідок морально-психічної деградації жертв голодомору. У липні

1933 р. випадки людодства були виявлені в селах Володарського і Христинівського районів. Зокрема в с. В. Севаст'янівка Христинівського району мати вбила дитину, тому що не було чого їсти, хоча працювала в колгоспі, згодом заманила ще і безпритульного хлопця, якого також зарізала для споживання [4]. Лише втретє, коли вона вбила чергову жертву, «сільська комісія по обліку потерпілих» виявила її разом із рештками дитячого м'яса.

Виявляється все-таки, що в селах діяла «комісія з обліку голодуючих», котра влаштовувала «обход» селянських дворів, бачила, як нестерпно страждали селяни, і не вживала заходів для їх порятунку. А після виявлення канібалів судили, ніби лише вони були небезпечними злочинцями.

Таким чином, підсумовуючи аналіз архівних кримінальних справ людодств, необхідно зазначити, що в 1932 р. канібалізм мав епізодичний характер, а масового соціального явища набув протягом 1933 р., особливо взимку та весною. Причиною цього аморального соціально-психічного вчинку стала злочинна політика масового усупільнення майна селянських господарств, виснажливі хлібозаготівлі держави в українському селі, система організації праці в колгоспах, відсутність своєчасної допомоги, а мотивом, що спонукав хліборобів до людодства, виявився голод та голодний психоз, котрий поспіль охопив тоді сільське населення України. Не лише фізіологічні картини розтину нещасних жертв викликають жах і подив, а сам факт людодства на п'ятнадцятому році «соціалістичного будівництва» в європейській частині світу, де були найкращі землі і жив працюючий український народ. Правники мають іще з'ясувати соціальну і психіатричну обґрунтованість звинувачення канібалів у злочині, тому що терор голодом мав усі ознаки геноциду.

Використані документи:

1. Голод 1921—1923 років в Україні: 36. Документи і матеріали. — К., 1993. — С. 204.
2. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1927 рік. Офіційне видання народного комісаріату юстиції.
3. Голод 1932—1933 років на Україні очима істориків...
4. Державний архів МВС України, ф. 32.
5. ЦДАВО України, ф. 388.
6. Голод на Україні (1931—1933 рр.) // Український історичний журнал. — № 1.

Василь МАРОЧКО,
доктор історичних наук

ЯК ПРОХОДИЛА КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ НА МАРІУПОЛЬЩИНІ

Архівні документи свідчать, що створення колективних господарств проходило з певними труднощами. На початку колективізації дії сільрад були стихійними, не контрольованими з боку районних органів влади. А тому незрідка траплялися факти вибіркового розкуркулення. Середняки і заможні з реманентом заганялися до колгоспів силою. У Мангуші під час голосування за створення колгоспу партсекретар примушував голосувати за це рішення 7 разів. Архіви дають інформацію і про погрози з боку партактивів. «Або в колгосп, або на Соловки» — це з доповіді про стан колективізації групи ЦКК КП(б)У—НК РСІ про зловживання владою щодо примусової колективізації та розкуркулення середняків від 8 травня 1930 р.

Частина партійців вважала, що «стаття не своєчасна», «треба було видати таємно».

Весною 1930 року велика кількість створених колгоспів розпалася. Парторганізації розгубились, а тому з області відрадили уповноважених. Ці посланці застосовували незаконні трюси, залякування селян із погрозами на підставі наказу уряду розстрілювати кожного десятого, хто не бажає йти до колгоспу. Масовими були випадки розкуркулення середняцьких господарств. Наприклад, маломісний середняк, колишній бідняк, учасник революції І. Шапаренко не побажав вступити у СОЗ. За це був вигнаний із хати за 30 хвилин. У селянина Павлова за те, що недоніс 3 пуди (48 кг) зерна сільськогосподарського податку, забрали і продали: комору — за 1 крб. 15 коп., сарай — за 50 коп., коляску — 1 крб., чотири вівці — 7,5 крб.

На таких розпродажах нагрівали руки як уповноважені, так і яржники (хто не працював, мав потяг до крадіжки та пиятики). А в с. Євгенівка розкуркулено 31 середняцьке господарство, ніяких описів не складалося. І тому були зловживання. Наприклад, секретар Маріупольського партосередку Орлик забирав коней у тих, хто вийшов із колгоспів, приховував заяви селян про зловживання владою. Селянин П. Вовченко отримав при розкуркуленні 7 років Соловецького табору.

Партійні архівні документи відносять Маріупольщину до середняцько-заможного району, визнають, що тут не було умов для створення комун. Проте партактивісти, маючи за мету власне збагачення, примусово створювали СОЗи та комуни методами погроз.

Доречно сказати, що дії уповноважених були вивчені ще однією комісією. І за зловживання були покарані виключенням із партії (Погуляев, Проскурін) із притягненням до карної відповідальності. Того ж таки Орлика просто зняли з роботи, уповноваженій Тахтамишевій винесено догану.

Але покарання таких комісій не відновлювало соціальної справедливості. Бо люди працювали, підвищували свій добробут. А їх за це розкуркулювали та направляли на поселення в Сибір, на Північ. Партія комуністів не визнавала дії своїх членів політичною помилкою, за якою стояли долі мільйонів селян-українців.

Віктор КОДИМА,
м. Маріуполь

Людоїдство зазвичай ототожнюють із проявом звіриного інстинкту самозбереження в екстремальних умовах, пов'язуючи його з періодом дикунства в історії людської цивілізації. У художній літературі його згадують у випадках, коли людина залишалася на самоті без будь-яких засобів існування. Психологічні основи людоїдства стали предметом спеціального аналізу медиків та психологів у період першого радянського голодомору 1921—1923 рр., котрий своїми масштабами і формами виявлення перевершив щось подібне за тисячолітню історію нашого багатостраждального народу, навіть XVI ст., коли від стихії та епідемій голодувала третина населення. У 1923 р. лікар Л. Й. Айхенвальд, проаналізувавши ситуацію в Одеській губернії, зазначив у нотатках, що людоїдство є потворним викривленням людської психіки, за якої “цар природи перетворюється на звіра” [1]. Він занотував тоді, очевидно, під впливом побаченого по селах та вчитаного в науковій літературі, загальноприйняте визначення поняття людоїдства, яке означало атаківистичне виявлення людської аморальності. Генетична спадковість тваринного інстинкту самозбереження, яка сягає витоків періоду дикунства, і людська мораль — явища несумісні. Навіть наукові тлумачення людожерства (антропофагія, некрофагія, канібалізм) залишаються безсилими, щоб з усією вичерпністю збагнути весь жах мутації людської психіки та глибини соціальної деградації.

В усіх відомих випадках канібалізму, за деяким винятком (патологія садизму, культ, заобони), він був зумовлений голодом. Антропофагія згадується в давніх книгах, у тому числі, в Біблії. Для канібала смерть втрачала в його божевільних очах страх і святість, спокуту і гріх, біль і співчуття до іншого. В історико-правничій літературі проблема політико-правової оцінки факту канібалізму не знайшла належного висвітлення, тому обмежимося методом ситуативного аналізу цього габнебного для суспільства і держави явища, яке спіткало український народ тричі впродовж чверті століття — в 1921—1946 роках. У кримінальному кодексі УСРР за 1927 р. була ст. 174, яку застосовували до канібалів у 1933 р., але там немає самого тлумачення “людоїдство”. Вона мала таку редакцію: “За розбій, цебто за явний, щоб заволодіти чужим майном, напад поодинокі особи, що загрожує смертю або каліцтвом, чи з загрозою заподіяти подібне насильство, — позбавлення волі на реченець до п'ятих років” [2]. А якщо це “спричинило смерть або тяжке ушкодження на тілі покривдженого”, то передбачалося ув'язнення до десяти років або розстріл. До 1933 р. звичною для засуджених з політичних мотивів була ст. 58, а в роки голодомору згадали про іншу систему “соціального захисту” від соціально-небезпечного явища — канібалізму.

У 1921 р., коли небувала посуха спричинила неврожай у п'яти південних губерніях, а продрозкладка довершила стихію соціальною руїною, голод одночасно наклав населення кістлявим мором. Упродовж 1932—1933 рр., він вирізнявся певними фазами та рукотворністю, охоплюючи всі райони України в хронологічній послідовності й географічно. Трагедія 1933 р., соціально-демографічним та морально-психологічним апогеєм якої виявилася масова смертність, визрівала поступово, хоча її можна було б уникнути. Факти опухання від голоду виявилися в листопаді—грудні 1931 р. серед дітей, педагогів, а до

КАНІБАЛІЗМ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ГОЛОДОМОРУ

літа 1932 р. вони набули масового характеру в українських селах серед колгоспників та родин самодільних селянських господарств. У листуванні, яке тривало в 1932 р. між ЦК КП(б)У та ЦК ВКП(б), у селянських листах-скаргах, в актах їх перевірки органами НК РСІ та доповідних записках ДПУ рідко йшлося про випадки канібалізму. Однак це не означає, що 1932 рік був для селян України благодатним. Вони пухли і масово гинули, поїдаючи все, що траплялося. Друга половина 1932 р., яка супроводжувалася насильницьким масовим позбавленням харчів великих груп населення, змусила людей залишати села в пошуках порятунку, бо всі резерви виживання були вичерпані: у селах зникли коті і собаки, а здохлих від роботи колгоспних коней не вистачало на всіх. Вживання дохлятих призводило до кишково-шлункових отруєнь, епідемії тифу. Свідомо затримка розподілу хліба на трудодні в колгоспах, абсолютне його вилучення в господарствах, люта зима і довготривале фізичне виснаження спонукало до поширення чуток про можливість вживання людського м'яса.

У фондах Державного архіву МВС України збереглися кримінальні справи людоїдів, тобто виявлених та засуджених органами ДПУ селян, які вчинили акт канібалізму. Їх судили за ст. 174 КК УСРР: спочатку до розстрілу, але згодом ув'язнювали на 10 років. Вони вважалися соціально небезпечними елементами, тому що загрожували оточуючим, хоча дійшли свого стану тому, що терор голодом загрожував їхньому життю. Чи можна їх вважати злочинцями в умовах політики геноциду, свідомо запровадженої в українському селі? У документах зафіксовано не

лише обставини поїдання людей, але й мотиви, що спонукали їх до цього.

Спалах канібалізму припадає на весну — початок літа 1933 р., випадки якого були виявлені в усіх областях УСРР. Основним джерелом інформації про факти масового людоїдства в селах України є аналітичні довідки обласних відділів ДПУ та кримінальні справи канібалів. Вони збереглися в архівах, відтак можна виявити географію та обставини людоїдства. Так, у березні 1933 р. Донецький обласний ДПУ виявив по 21 району понад тисячу голодних сімей, у яких поїдали дохлятину і домашніх тварин, а в с. Володарське Старо-Нікопольського та с. Шапарське Новопсковського району було зафіксовано три випадки людоїдства [3]. У с. Байдівка Старобільського району 20 березня 1933 р. органи ДПУ виявили, що 37-річна жінка харчувалася трупом свого померлого чоловіка, котрого нікому було похоронити, а в неї не вистачило фізичних сил “вирити могилу”, тому що була абсолютною виснаженою. Вона годувала м'ясом чоловіка ще й свого 9-річного сина [4]. Ось історія цієї сім'ї. Навесні 1930 р. записалися до колгоспу, здавши єдиного коня та невелику ділянку землі. Але згодом залишили “колектив”. Чоловік працював у Донбасі, а повернувшись до села, займався чоботарством, але прибутку з того не мав: навіщо голодним людям чоботи? Смертність у селах промислового Донбасу, як свідчать документи ДПУ, була масовою і катастрофічною. Жінку-людоїдку позбавили волі на 10 років.

Столична Харківська область також не уникла канібалізму (Нині це райони Сумської та Полтавської областей). Обставини, які

спричинили акти людоїдства, мали голодне підґрунтя та явні ознаки психічного розладу, зумовленого довготривалим голодуванням та чутками і розмовами про поїдання людей у селах області. 5 травня 1933 р. у с. Бойки Решетилівського району жінка разом із дорослою донькою задушили немовля (внука) та, порізавши його на частини, з'їли... Згодом намагалися вбити задля їжі 13-річну дівчинку, яку виявили на ст. Решетилівка, але вона від них утекла [4]. В Охтирському районі 20 травня 1933 р. чоловік і його дружина запросили до себе 8-річну дівчинку, що блукала по вулицях, зарізали її, а “м'ясо варили і їли”. У звинувачувальному вирокі та свідченнях затриманих канібалів постають жахливі картини соціально-психічної деградації та аморальності людей, доведених тривалим голодуванням до відчаю.

У селі Горошине Оболонського району на початку травня 1933 р. батько, скориставшись відсутністю дружини і мами, убив двох своїх синів та протягом кількох днів харчувався. Мотив убивства виявився дещо незвичним: по-перше, він справді нестерпно голодував із сім'єю, по-друге, селянин хотів таким чином “поправити сили”, бо “там розпочнеться уборочна кампанія — буде хліб, і я піду працювати в колгосп”, а про те, “що можна вживати до їжі людське м'ясо, я вважав так: раз риба поїдає рибу, то може поїдати і людина людину”. У цьому селі вже давно велися розмови про людоїдство, про можливість використання людського м'яса в їжу. Батько-людоїд, розум якого затьмарило голодне марево, виснажуючи фізично і спустошуючи морально, каявся у скоєному. Його тримали в спецкорпусі ДПУ в Харкові, де навесні 1933 р. перебу-

вали українські письменники, педагоги, митці, чекаючи вироку. Людоїда з с. Горошине засудили до 10 років таборів 31 серпня 1933 р. Випадки людоїдства, які стали звичним явищем у селах України періоду голодомору, набули розголосу не лише між селянами, а також потрапили до інформаційних доповідей німецьких та італійських дипломатів у Харкові [3].

Сільські райони Дніпропетровщини, як свідчать архівні документи, особливі листи секретаря ЦК КП(б)У Косіора до Сталіна в березні 1933 р., виявилися найбільш ураженими. З усіх зареєстрованих тоді фактів смертності від голоду, на цю південну область припало 70 % [3], а вона охоплювала значну територію республіки. В області мешало багато національних меншин, які мали свої сільські ради та адміністративно-територіальні райони. Їхнє населення, особливо російських та німецьких національних районів, зазнало господарської руїни від колективізації та політики розкуркулення і діяльності сумнозвісних хлібозаготівельних комісій. У селах нацменшин помирали дорослі і діти — від голоду, а також від тропічної малярії, яка набула масштабів епідемії. Труп тварин і людей не прибиралися по кілька днів, отже, порушувалася санітарно-епідеміологічна ситуація в українських селах. Помирали від дистрофії і тропічної малярії, яка набула всіх ознак масової епідемії. Смерть від голоду однаково прибирала колгоспників, які виробили понад 800 трудоднів і селян-одноосібників. У селах Високопільського національного німецького району, Мелітопольського та Новопраського районів зафіксували два випадки людоїдства та вбивства людей із

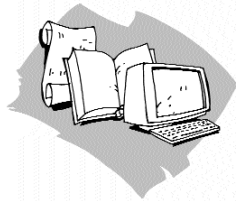
метою продажу людського м'яса. Восени 1932 р. селяни Дніпропетровщини скаржилися на те, що їх залишили без хліба, просили голів сільських рад видати довідку-дозвіл на сторонні заробітки “аби спасти сім'ю от голодної смерті” [5]. Селянам України заборонили масово покидати село, запровадивши паспортний режим. У с. Тихоновка Терпіннянського російського національного району, 35-річна мати похоронила двох померлих від голоду дітей, а доньку вона вбила, щоб прогодувати себе та сина. Її чоловік перебував тоді на курсах трактористів, а повернувшись звідти, довідався від своєї дружини про сімейну трагедію. Він заявив про факт убивства та канібалізму до сільської ради, переповівши обставини родинного жайття: “В березні місяці я повернувся з курсів трактористів, де навчався з березня 1932 р. і, зайшовши до хати, застав лише лежачу в ліжку жінку, а в хаті не було старшого сина М., і коли я став балакати з дружиною, то вона мені розповіла, що двоє дітей померли, а доньку Л. вони задушили і з'їли” [4]. Вона зізналася, що до вбивства її змусила голодна смерть двох дітей та нестерпне голодування самої та 12-річного сина. Селянку і матір, покликану вирощувати хліб та виховувати дітей, судили за жебрацтво та вбивство власної доньки, м'ясом якої вона годувала переважно свого сина. Її позбавили волі на 5 років, але не позбавили вічного прокляття.

Трагедія селянки с. Тихоновка дуже нагадує долю жінки з поеми Миколи Руденка “Хрест”. У голодному мареві, крізь сльози і жах, божевільна Христа промовляла: “А я діточок побила...”

Відомий майстер художнього слова емоційно та історично вичерпно передає глибину духовного спустошення та соціального апокаліпсиса, які відбувалися в українському селі.

Аналіз кримінальних справ (протоколів допиту, свідчень самих людоїдів, їхні фотографії, обставини вбивства, зізнання) показує, що “вимушені канібали” не мали освіти, але все своє життя займалися землеробством, а їхні матеріальні проблеми розпочалися одразу після колективізації та хлібозаготівель. Рідко зустрічаються власноручно написані зізнання, тому що справами канібалів займалися слідчі ДПУ. Їхні матеріали є підставою для твердження, що до людоїдства переважно вдавалися жінки, які чинили вбивство власних і чужих дітей під впливом голодного психозу, але з усвідомленням гріховності від заподіяної смерті. У їхніх кримінальних справах збереглися фотографії, на яких постають не злочинці, а жертви голодомору, з божевільним виразом пухлого обличчя, з синцями під очима. Вони залишили свої зізнання і каяття,

Продовження с. 6

ДОСЛІДЖЕННЯ

“ПРИЗВИЩЕ” — в українській мові психологічна та соціальна характеристика особистості від “прізвиська”. У москвинській мові “ФАМІЛІЯ” не має своїх коренів. У них ця ознака запозичена від “family” — “ім’я” чи “родина”.

Багатотисячолітній шлях розвитку української нації, її етнічне багатство привело до визнання кожної людини неповторною індивідуальністю, “ОСОБИСТИСТЮ”. Московщина ніколи не цінувала окрему людину. Гвинтик, “єдніца — ноль, єдніца — вздор”. Усіх робили на одне “лице”, “личину”, тому в них — “ЛІЧНОСТЬ”.

“КРАІНА”, “край” (к+рай) — викраєне, спрямоване до раю, виділене Богом (рай — храм Бога Сонця на Землі) і “СТРАНА” — тобто сторона та чи інша, щось пасивне, без’якісне.

“БАТЬКІВЩИНА” (Вітчизна) — батьківський край, земля предків. Для непомосковщених українців “нової” (чи другої) Батьківщини не буває. Часто чуємо від українців, які народилися в Канаді, Австралії, США: “Наша Батьківщина — Україна!”

Слово “ОТЧИЗНА” (“Отечество”) прийшло в Московію після приєднання України як калька з української мови і тому не прижилося в живій народній мові, а лише використовується для “високого стилю” поетами й політиками. Крім того, корінь цього слова “Ота” запозичений із тюркської мови (“батько племені” — отаман).

“ДЕРЖАВА” — суспільна організація, яка “держить”, утримує разом певну громаду людей.

“ГРОМАДЯНСТВО” — приналежність до вільної самокерованої суспільної організації — громади.

“ГРАЖДАНСТВО” (“гражда” — обійстя) — населення гражд; а ті, хто за межами, — упокорені народи, “інородці”.

“ПОДРУЖЖЯ” — в Україні до шлюбу ставали ті, між ким виникала взаємна приязнь, дружба, кохання.

“ПРАЦЯ” — пов’язане з прагненням до світлого початку (бога Сонця “Ра”), розумової діяльності (раціо).

“ТРУД” — пов’язане з труднощами: “С трудов праведних не наживошь палат каменных” (москвинське прислів’я).

“ОРАТИ” — первісно означало “священнодіювати”. Слово походить із ритуалу хліборобського культу Бога Ора (іпостась світлого початку Бога Сонця “Ра”). Хліборобська праця в Україні найбільше шанована, тоді як москвинська ментальність найбільшої ваги надає полюванню (“охота”). Культ сонячного Бога Ора шанувався всіма арійськими племенами й народами (звідси і їхня назва: орії, арії): у грецькій мові “ора” — урожай; в латинській — прорікати (“оракул”, “оратор”), молитися (“ораре”).

“ПАХАТЬ” — розпанахувати; характеристика, яка у жодному разі не свідчить про “священнодіюство”, а про грубу фізичну працю, тобто, культ оранки для москвинів був чужим. У московській мові “орать” — це голосно кричати, галасувати, “орава” — галаслива юрба. Це свідчить про нерозуміння москвинами обряду оранки, як цього не розуміли і їхні предки угрофінські племена, у мові яких “арій”, “орій” значило “раб”.

“ХЛІБОРОБ” — той, хто вирощує злаки і виробляє хліб.

“РІЛЬНИК” — той, хто обробляє землю (ще “плугатар” тощо). Калька з російської й грецької “землероб” не вдала, бо тільки Бог міг створити (зробити) Землю. “ЗЕМЛЕДЕЛЕЦЬ”, “ХЛЕБОПАШЕЦЬ” — той, хто “делает” землю і “пашет” хліб. Повна нісенітниця через невдале запозичення в інших народів.

“СПІЛКА” — “з половини” (“з піл”). Вільне рівноправне об’єднання

спільників, учасників, які ділили все порівну.

“СОЮЗ” — об’єднання, пов’язане “узами”, тобто невід’язне. Союзник, значить “союзник” або “співв’язень”.

Цілком протилежне й ставлення до злочину. Москвин украде і скаже: “Что взято — то свято”. Принцип українця інший: “Краще своє латане, ніж чуже хватане”.

Москвинину та московськомовні райони України буквально наводнили брутальні пісні про злодіїв, грабіжників, хуліганів, пияків і пиятику тощо. Те, що для інших народів — зло, для москвина, його ментальності — це спосіб життя, повсякденна “героїка” і “романтика”.

“ОСВІТА” — рух до світла. Слово

ський гуморист: корова також “має... язика, та не має мови”.

Часто українська мова своєю образністю просто вражає іноземних мовознавців. Наприклад, дивує, як образно й точно назване новонароджене дитя — “НЕМОВЛЯ”, тобто те, яке ще “не має мови”. Правда, інколи чудує і москвинське слово. Наприклад, “ЗАВТРАК”. А чому не “сьогоднік”? Мабуть, тому, що сніданок часто відкладався на завтра? Чи не тому в них існує вислів “кормить завтраками”?

“СВЯТО” — від божественного світла, святості.

“ПРАЗДНІК” — від “праздного” життя, неробства.

“ЛІКАРНЯ” — місце, де лікують.

МОВА І «ЯЗИК»

Просвітяни зобов’язані роз’яснювати зросійщеним українцям (вони щиро вважають, що розмовляють “мовою Пушкіна”), що, насправді, їхня мова неприродно покалічена “суржилом”. А одна із причин того, що сотні слів української (і не тільки української) мови, які впливають із глибини тисячоліть, у російській мові мають спрощене, примітивне значення. Дуже добре показав це незабутній О. Братко-Кутинський, чиї дослідження взяті за основу в нижченаведених прикладах.

Не називайте наші гарбузи їхніми “тиквами”!

сягає ведійських часів. Словом “світло” в “Рігведі” позначалася наука. “Світло дня” — буденна наука; “промисне світло” — особливий вид науки; “осяйне світло чи сяйво” — особливо висока наука; “найсвітліше світло чи сяйво” — релігійне вчення про Триєдине перебування Всевишнього на землі. Український менталітет позначає світлом цілу низку фундаментальних понять: Світ, Усесвіт, світогляд, освічений, просвітянин, світочолой, світлий розум тощо.

“ОБРАЗОВАНІЄ” — підгонка всіх під один образ, зразок (образец).

“Світло”, “ясність” для українців — найвища характеристика, наприклад, “ЯСНОВЕЛЬМОЖНІСТЬ”, тоді як у москвинів найвищою є сила, величина — “ВЕЛІЧЕСТВО”.

“МОВА” — спроможність говорити. Ідеально точна назва способу висловлення думок. Дар мови мають лише мислячі істоти.

“ЯЗИК” — анатомічний орган, який допомагає мислячим істотам пережовувати їжу і розмовляти. Найбільш влучну характеристику “челавеческаму языку” дав відомий україн-

Словом “лікарня” хворому дається надія на одужання, адже його лікує лікар.

“БОЛЬНИЦА” — місце, де біль. Це слово щораз нагадує хворому про недугу, воно негативно впливає на психіку, викликає недовіру до цієї установи. Мабуть, через це в москвинів і “врач” — від “врать”?

“ГАНЬБА” — погана, лиха слава; сором, безчестя і т.ін.

“ПОЗОР”, “ПОЗОРИЩЕ” — Запозичене з давньоукраїнської мови, але значення спотворене. Насправді первісно означало видовище, народне обрядове дійство, яке всі “зріли”. На заході України досі збереглися слова позирати, зирити, тобто роздивлятися, оглядати. У інших слов’ян існує оклик: “Позор!”, — себто, “дивись уважно”, “обережно!”

Навіть ця невелика кількість порівнянь вказує на протилежність ментальностей українців і москвинів у словотворенні.

• **Володимир ВІТЕНКО**, член ВУТ “Просвіта”, м. Ужгород

СЛОВНИКОВА СКАРБНИЧКА

Продовження. Початок у ч. 45, 51 за 2002 р., ч. 3, 8, 20, 32 за 2003 р.

ЗОВНІШНІСТЬ — внешность, ОДЯГ — одежда.

У батька вдавса, викапаний тато — похож на отца. Бути схожим із кимось, скидатися на когось — быть похожим на кого-то.

Вона на обличчі — чисто, як матуся... — она с лица — точь-в-точь, как матушка...

Чоловік на свиді — молодой мужчина.

На зверх, із себе — по наружности, по внешнему виду.

Із себе гарна — хороша собой.

Змінитися на краще — перемениться к лучшему.

Краси набиратися — хорошесть.

Хороший, гарний на виду, на вроду, на вигляд — хорош лицом.

Хороша — й міри нема — безмерно красива.

Бридий на виду — с противной рожей.

Тілом засвітити — обнажить часть тела.

Штани носити внапуски — брюки носить поверх голенищ.

На дірки зносити — доносить до дыр.

Ходити чепурно, охайно — держать себя опрятно.

Застелитися хусткою — надеть на плечи платок.

Личити, до лица бути — быть к лицу.

До лица — к лицу пристало.

З лица (гарна) — лицом (хороша).

Засукувати, засукати рукава — засучивать, засучить рукава.

Підкуцувати, підкуцати спідницю — подтыкать, подоткнуть юбку.

Холоші попідкачувати — подвернуть, подкачать штаны.

Дірками світити — ходит в дырах.

Роздягти гольцем — раздеть донага.

СИЛА, міць, потуга — сила, крепость.

У потугу, в силу вбиватися — входит в силу,

укрепляться, приобретать силу, сделаться сильным.

Братися на силу — чувствовать в себе силу.

Щосили, чимдуж, щодуху, як мога, якомога — на сколько сил хватит, изо всех сил хватит, изо всех сил.

Що сила зможе — по мере сил.

Дужий, недужий зробити, здужати, нездужати зробити — в состоянии, не в состоянии сделать.

Не здолати, не мати сил, змоги — не быть в состоянии.

Несила, неспромога, не під силу — невмочь, нет сил, мочи.

Над мої сили — свыше моих сил.

Над силу, через силу, на міру — сверх сил.

Виробляти, виробити силу — истрачивать, истратить на работе силу.

Упадати на силі — обессиливать, ослабевать.

Знемогтися на силі — выбиться из сил.

Ніг не підволоче — не в состоянии идти.

Як посиля — по мере сил.

На превелику силу, силу в силу — с большим трудом.

ЗДОРОВ’Я

Матися добре — находится в добром здоровье.

Людина при здоров’ї — здоровый человек, крепкий.

Хвороба, слабість, недуга — болезнь.

ЗАПАМОРОКА — головокружение.

Вернеться світ — голова кружится; або: голова вернется, иде обертотом, голова кружка иде, мозок закрутився, иде земля перекидом — закружилась голова.

Світ кому перемінився — потемнело в глазах.

Світ йому замакітрився — не взвидел света.

НУДОТА — тошнота.

Нудить, з душі верне — позывает на рвоту, тошнит.

Занудило, мене нудить, нудно мені — встошилось мне, тошно мне.

НЕПРИТОМНІСТЬ, млюсть — обморок.

Мороки беруть (кого) — впадает в беспамятство (кто).

Падати в нестямку — впадать в бессознательное состояние, терять сознание.

Зомліти — лишиться чувств.

Млюсті обняли — упал в обморок.

Непритомним бувши — находясь в беспамятстве.

Непритомний — бессознательный, беспамятный. До пам’яті прийти — прийти в сознание.

СТЯМИТИСЯ — опомниться, сообразить.

ПРОПАСНИЦЯ, ГАРЯЧКА — лихорадка, жар.

Мороз пішов (по кому) — в холод бросило (кого).

Зубами третяка вибивати — дрожать так, что зуб на зуб не попадает (третяк — коліно в танці).

Морозить, лихоманка, трясця трясє (кого), трусить,

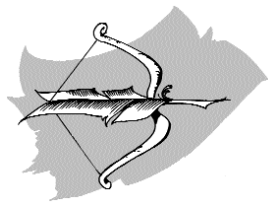
холодом бере (кого) — знобит (кого). Поза плечима і морозом і вогнем сипнути — бросить в жар и в холод.

Кидати в жар — бросать в огонь (о болезни).

Вогнем узяло (кого) — в жар бросило (кого).

Далі буде.

Публікація **Ю. ЗАВГОРОДНЬОГО**

ВІД РЕДАКЦІЇ

“Та сама Околітенко...” “Той самий Кононенко...” Здається, саме так представляли українським глядачам натхненників та організаторів останніх подій в НСПУ, але подій, вочевидь, ганебних, бо, начебто дбаючи “про загальне добро”, на очах мільйонів громадян чиниться нищення НСПУ.

До речі, жоден із телевізійних каналів “чомусь” не поспішає надати ефірний час не лише В. Яворівському, якого інакше, ніж “колишнім головою” не величають, але й будь-кому із письменників, що не приєдналися до групи Околітенко—Коваль—Кононенко—Каплана. Такий ось “плюралізм” думок та демократія, які ввели в оману навіть самого Президента Л. Д. Кучму. У газеті “2000”, в репортажі з прес-конференції глави держави, окремим підзаголовком “Про Яворівського” повідомляється, ніби Леонід Данилович лише із засобів інформації дізнався про те, що “переобрали Яворівського”, і тепер радить нардепу “подивитися на себе в дзеркало”. Жаль, що Леоніда Даниловича забули повідомити, що й так звані “збори” і засоби, якими намагаються підтримати та узаконити цю подію, — то одна й та ж система кривих дзеркал, чи то пак зазеркалля. Національну Спілку письменників, організаційне і професійне утворення майже двох тисяч письменників України намагаються просто придушити.

Тепер уже однозначно зрозуміло: на НСПУ вирішили відпрацювати модель руйнування всіх національних громадських організацій напередодні виборів.

Фото Б. Гдаля

ТА САМА КЛАВДІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

цій напередодні виборів. Не дарма ж Н. Околітенко закидає невода на “Слово Просвіти”, обласні спільчанські організації, виступає в ролі іміджклера (втім, це не нове її амплуа: впродовж останнього десятиріччя пані О. вправлялася в газетному полюванні на Дмитра Павличка, Михайла Слабошпицького, Павла Мовчана і т. д.).

Є випадки, на які відповідають мовчанням, ганебно й принизливо вести розмову, відгукуючись на виклик за принципом: “Якщо баба Параска кличе до діалогу, то чого ж...” Але нині, коли топчуться по десятках імен, обкидають мулякою саме ті, хто проголосує

“повернення від політики до чистої літератури”, мовчати не можна.

Панове “реформатори”! Пам’ятайте: навіть у нашій країні ще діють закони. Якби вам не хотілося приховати свої незаконні вчинки за крутими словесами, а самим сховатися за багатими покровителями, є свідки та очевидці. Те, що вчинено вами, терміну давності не має. Хоч через рік, хоч через два, але вам доведеться відповісти перед Законом. Тому вже сьогодні, аби зафіксувати свідчення, надаємо слово тій самій **Клавдії Олексіївні Сахненко**, яка чергувала в приміщенні НСПУ по Банковій, 2, у ніч з 2-го на 3-є листопада:

СВІДЧЕННЯ ОЧЕВИДЦЯ

— Я, чергова Будинку письменників **Клавдія Олександрівна Сахненко**, дуже обурена статтею Романа Ковалю “То що ж було в Будинку письменників?”, надрукованою в газеті “Літературна Україна” 13 листопада 2003 року.

Пан Р. Коваль пише, що 2 листопада приблизно о 22.15 до нього “зателефонував письменник Олексій Кононенко і попросив підїхати до приміщення Спілки. Перспектива їхати на ніч, коли ти вже збирався відпочивати, звісно, не радувала. Та відмовлятися було незручно. “Якщо треба, то приїду”, — відповів я і мусив збиратися”. Так от, я, Сахненко К. О., саме чергувала у приміщенні НСПУ з 2-го на 3-тє листопада і була безпосереднім свідком тих подій. Тому мушу сказати, що поки пан Р. Коваль “збирався” до Спілки на прохання свого товариша, у

письменницького будинку: одні грюкали в масивні парадні двері — відвертали мою увагу, а другі вибивали скляні двері, що ведуть до великої зали. І згодом у приміщення з боку зали увірвалися чотири цивільні: один із них побіг до вхідних дверей, щоб відчинити тим, що були біля парадного входу. То були люди в камуфляжній формі та з автоматами. Але ще перед цим біля мого поста чергової з’явився... пан Роман Коваль із великим кульком для харчів і з подушкою в дипломаті (ці речі у нього потім міліція вилучила як речові докази). Тобто, пан Р. Коваль проник у приміщення не з парадного входу, а увійшов через вибиті двері! Через парадні двері він не входив — це я з усією відповідалістю заявляю. І тепер цій людині, яка проникла в приміщення НСПУ одночасно з тими, що вибили двері, прикидається невинним ягнятком і лє бруд на директора

ламали двері, щоб незаконно захопити Спілку, а директор Будинку письменників Василь Іванович Фольварочний голими руками мусив вибивати шибку, щоб потрапити у приміщення, за яке він відповідає і яке захопив невідомо-хто... До речі, люди у камуфляжах ламали двері без свідків, а В. Фольварочний і голова НСПУ В. Яворівський пробирався на свої робочі місця у присутності міліції, народних депутатів і численних друзів письменників, які разом із ними провели в розбитому приміщенні Спілки довгу безсонну і голодну ніч (як тут ще раз не згадати про той кульок із наїдками і “портативну” подушку!). А я, з вашої ласки, пане Р. Коваль, провела добру частину ночі в міліції, як якась злочинниця, хоча весь мій злочин був у тому, що я добросовісно виконала свій обов’язок чергової і не пустила до Спілки чужих озброєних людей. Своїми діями ви довели

двері Будинку письменників постукали якісь невідомі особи і сказали, що вони “привезли продукти”. Це мене насторожило, бо була неділя і ніяких продуктів у вихідний день ніхто замовляти не міг. Тим більше, що ті люди самі не могли толком пояснити, кому ж вони ті продукти привезли. Тож я їх до приміщення не пустила. Тоді у двері почали стукати ще сильніше. Ті, що стукали, заявили, що це міліція і що “приміщення Спілки заміновано”. Я зрозуміла, що тут щось не те і почала телефонувати до працівників спільчанського апарату (найперше дозвонилася до Віри Петрівни Павловської). А тим часом почався справжній штурм нашого

Будинку письменників Василя Івановича Фольварочного, який цілу ніч “відбивав” доручене йому приміщення у невідомо кого! А він же — на відміну від Р. Ковалю — примчав на своє законне робоче місце, та ще й — знов-таки, на відміну від Р. Ковалю — не взяв із собою ані важеленого кулька з харчами, ані подушки... Отож, я і хочу запитати у пана Р. Ковалю: чого це він увівся на моє законне робоче місце з подушкою і з торбою харчів у той час, коли мене, чергову Будинку письменників, у нього на очах забирали до міліції “давати свідчення”? Я його теж про це просила? Не плутайте грішне з праведним, пане Р. Коваль — ви разом із тими цивільними

добре подумали, щоб вам було що поїсти і на чому поспати... І після цього ви ще друкуєте всю ту брехню під рубрикою “Версії”? Які “версії”? Це була заздалегідь спланована акція, щоб захопити Спілку! І ви, пане Р. Коваль, були настільки впевнені в успішності її проведення, що привезли з собою і подушку, і торбу харчів, яких би вистачило на три дні, а не просто до наступного ранку! Так що, може, для когось це і “версії”, а я пишу про те, що бачила і що сама пережила. Ви, пане Р. Коваль, напевно, у Сірка очі позичили, коли ту статтю писали... А може, ви її написали за добрим гонораром, бо вам — узамін конфіскованих — видали нову торбу з харчами і нову подушку!

“То що ж було в Будинку письменників?” — під таким заголовком у “Літературній Україні” за 13 листопада опубліковано виступ Романа Ковалю. Жирним курсивом виділено перший абзац: “Завдяки Володимирі Яворівському “фактом” суспільної свідомості став погром у Будинку письменників, здійснений, буцімто, невідомими людьми в камуфляжах”. На жаль, газета письменників не поцікавилася, що ж відбулося насправді, ні в самого Яворівського, ні в директора цього Будинку, ні в чергову, яка була на службі тієї ночі.

А відбувалося ось що. У спільчанському будинку несподівано відключили телефони. Але недільного дня, перед обідом, вони раптом запрацювали. Подумалося, що на решті після десятиденної напруги, мало не цілодобових чергувань (оскільки ми були попереджені про можливі провокації), може, на буде нарешті відпочити. Десь на початку одинадцятої тривожний голос працівників апарату повідомив, що до спільчанського приміщення вриваються невідомі, ламають двері, лякають, щоб будинок заміновано. Телефоную черговій. Відповідає чоловічий голос. Називаюся, цікавлюся, хто біля телефону, де чергова. Чоловік назвався старшим лейтенантом Петренком і сказав, що чергову забрала міліція. Телефоную до чергового Печерського райвідділу міліції, цікавлюся, що трапилося в Будинку письменників, чому забрано зі службового місця чергову. Відповіли, що на місце події виїхала оперативна група, більше нічого сказати не можуть. Знову телефоную в Спілку, вимагаю пояснення від чоловіка, що назвався Петренком. Той не став нічого пояснювати, поклав трубку. Роблю ще кілька спроб з’ясувати хоч щось у чергового райвідділу — безрезультатно.

Повлю таксі, через півгодини — на місці подій. Застаю колег — Володимира Яворівського, В’ячеслава Медведя, Миколу Семенюка та народних депутатів Володимира Стретовича, Володимира Філенка, Давида

Жванію, Валерія Цехмістренка та кількох журналістів. Біля вхідних дверей — двоє міліціонерів, біля них — підполковник, у якому впізнаю заступника начальника Печерського райвідділу міліції (кількома днями раніше він заходив до нас, цікавився ситуацією в Спілці, обіцяв не допустити можливих провокацій). Дізнаюся, що в приміщенні зачинилися невідомі. Прошу підполковника пояснити, на якій підставі забрано чергову з робочого місця. Відповів, щоб узяти пояснення. Виникає питання — чому не взяти пояснення на робочому місці?

Вимагаємо пропустити нас до свого приміщення, адже ми відповідальні за збереження цієї унікальної пам’ятки архітектури, що охороняється законом, та й усього майна, що знаходиться в ній. Згідно посадових обов’язків, я ще й відповідальний за

протипожежну безпеку. Підполковник повідомляє, що приміщення взято під охорону і, аби пропустити нас, він повинен узгодити з керівництвом. Стало зрозуміло, що він не вільний у своїх діях, а виконує чиїсь доручення.

Підходжу до вхідних дверей, довго настирно натискую на дзвінок, називаюся — звідти мовчанка. Грюкаю в двері, прислухаюся — ніби хтось підійшов, знову називаюся, прошу відчинити — ніякої реакції. Тим часом Володимир Яворівський їде до райвідділу міліції й визволяє звідти нашу чергову пані Клаву. Дізнаємося від неї, що невідомі, намагаючись захопити приміщення, називалися експедиторами, які привезли продукти до ресторану. Коли почули у відповідь, що в неділю ресторан не працює і там немає нікого, наказали звільнити приміщення, бо воно заміноване. Пані Клава зрозуміла, що це якась провокація, пере-

дзвонила в міліцію і до співпрацівників. Незнайомці почали виламувати вхідні двері. Вони дубові, міцні — їх не просто зламати. І тоді нападники зайшли з тилового боку, зламали двері до зали й увірвалися в приміщення. Вони були в камуфляжі, з автоматами наготові. Ними командував чоловік у цивільному. Вони й завели у приміщення Р. Ковалю. З’явилася міліція, нападників не затримали, а натомість забрали чергову до міліцейського відділу.

Після повідомлення чергової ми почали вимагати від підполковника дозволу увійти в приміщення через запасний хід. Підполковник довго не погоджувався, але, через настирну вимогу депутатів, дав дозвіл. Вибили шибку, щоб відчинити перші двері. Другі — виявилися забарикадованими. Довелося докласти чимало зусиль щоб відсу-

нути барикади й зайти до приміщення. Коли зайшли, біля столу чергової побачили Ковалю. Відразу стало зрозуміло, хто і з якою метою завів сюди одного з організаторів самозахоплення Спілки і хто називався старшим лейтенантом Петренком. Я сказав усе, що думаю про нього, і взявся виштовхувати з приміщення.

У статті, видрукуваній у “Літературній Україні”, Коваль не бажаючи того, викрив себе й своїх “сподвижників”. Цитую дослівно: “2 листопада приблизно о 22.15 до мене зателефонував письменник Олексій Кононенко і попросив підїхати до приміщення Спілки... На вулицю Банкову я приїхав о 22.50. Лише вийшов з машини, побачив Олексю Кононенка. Двері до Спілки були відкриті. Коло них стояло троє чотверо людей у цивільному. Ніякої зброї в них не було. Усе ж я подумав, що це — міліція... (як потім виявилось, їх викликала сама вахтер-

СВІДЧЕННЯ ОЧЕВИДЦЯ

ша). Олексій попросив мене почергувати в Спілці. Прощаючись, він сказав, що коли вночі хтось грюкатиме в двері, щоб я не відкривав і чекав ранку, коли мене змінять...”

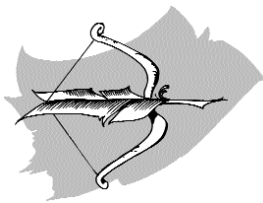
З ким узгоджував дії Кононенко, даючи вказівки Ковалю? Хто цей незнайомець у цивільному, що режисував акторами у камуфляжі з автоматами? Чому міліція замість того, щоб затримати їх, забрала у відділення чергову і дозволила зачинитися в приміщенні Ковалю, який не працює в апараті НСПУ? За чим дзвінком його відпустили після арешту? Сподіваємося, що правоохоронні органи дадуть відповіді на запит народних депутатів і керівництва НСПУ.

Щодо його пропозиції зійтися сам на сам у лицарському турнірі — прийняв би,

ті замовники письменницького розколу. Не важко вгадати, за чим сценарієм відбувається дійство. Це видає їхній почерк, засвідчений неодноразово. Час висвітить і їхні обличчя. А Національна спілка письменників України засвічена постатями Олександра Довженка, Володимира Сосюри, Олеся Гончара, Михайла Стельмаха, Максима Рильського, Миколи Бажана, Павла Тичини, Андрія Малишка, Леоніда Вишеславського, Романа Андрияшика, Володимира Дрозда. Їхній дух витає у стінах письменницького будинку, який був предтечею відродження нашого національного духу, створення незалежної України. І скільки стане сил у мене й моїх колег, стоятимемо на обороні чистоти нашого будинку, не дамо поселитися в ньому білалітературним сатаністам.

● **Василь ФОЛЬВАРОЧНИЙ**, перший заступник голови Київської організації НСПУ, директор Будинку письменників

ТО ЩО Ж БУЛО?..

Кінець жовтня ознаменувався у всіх провладних ЗМІ нечуваною увагою до Національної спілки письменників України, чого не було вже багато років. Чому б це раптом? Численні інтерв'ю декількох осіб, прізвиська яких широкій громадськості взагалі не відомі, чітко і прямолинійно пояснюють цю увагу. Здійснилося! Володимира Яворівського усунуто з посади Голови НСПУ! Ця новина всіма телеканалами повідомлялася нарівні з інформацією про відставку Генерального прокурора України С. Піскуна. Впала в око ідентичність режисури подачі цих двох новин. На початку — звинувачення в заплотизованості, далі — виступи “акторів” із переліком усіх смертних гріхів. Є, правда, й різниця. Якщо про С. Піскуна швидко забули, ніби його й не існувало, то “шедеври” щодо Володимира Яворівського систематично з'являються і надалі.

Та й “факти”, про які ведемо мову, неодноразово фігурують у публікаціях на цю тему у ЗМІ відповідної орієнтації. Тому доречно зупинитися детальніше на тих неправдивих або напівправдивих твердженнях, які перекочують із газети в газету, з каналу на канал.

Твердження №1. “У Пущі-Озерній (.....) 29 жовтня відбулися загальні збори (Позачерговий з'їзд) НСПУ”.

Плутанина між поняттями “загальні збори” і “з'їзд”, що проглядається й на чому спекулює ряд видань, — не випадкова. У статті 15 Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” чітко сказано: “Загальні збори (**з'їзд, конференція**) є вищим керівним органом творчої спілки, **що скликаються відповідно до статуту творчої спілки**”. Підкреслена частина ст. 15 Закону свідомо упускається як ініціаторами зібрання, так і відповідними ЗМІ. Бо, по-перше, слова “з'їзд”, “конференція” уточнюють поняття “загальні збори” і вносяться до статуту спілки залежно від уподобань авторів. По-друге, вищий керівний орган все одно, незалежно від його назви, скликається відповідно до С-Т-А-Т-У-Т-У! А цього якраз і не було зроблено. Насправді в Пущі-Озерній відбулося виїзне засідання державних службовців ряду рай- та облдержадміністрацій за участю невеликої групи письменників (десь близько 80 осіб), значну частину з яких привезли до Києва на службових машинах вказаних установ, не повідомивши про справжню мету заходу. Про це є безліч свідчень очевидців, а також відео- та фотоматеріалів. З точно таким же успіхом і на тій же правовій основі зібрання в Пущі-Озерній могло оголосити себе Верховною Радою, внести зміни до Конституції та обрати Президентом, наприклад, когонебудь із спонсорів цього

дійства з Адміністрації Президента...

Твердження № 2. “15 обласних організацій звернулися до правління з вимогою скликання позачергового з'їзду”.

Чергова неправда. Перше, Статутом не передбачено ні правління, ні адміністрації. По-друге, незважаючи на грубе втручання з боку АП у діяльність Спілки, на 29 жовтня до секретаріату Ради НСПУ надійшли лише 4 протоколи обласних організацій, які підтримали ідею проведення позачергового з'їзду НСПУ. Крім того, ці організації не обирали делегатів ні на з'їзд, ні на “загальні збори”. Незважаючи на це, Рада НСПУ, до компетенції якої відноситься, згідно

КОМЕНТАР

МИСТЕЦТВО... БУТИ ОБ'ЄКТИВНИМ

Статуту, скликання з'їздів, у тому числі, й позачергових, розглядала дане питання на своєму засіданні 3 вересня цього року. Із 97 присутніх за скликання позачергового з'їзду проголосували 3 члени Ради.

Твердження № 3. “Діючий Статут НСПУ не відповідає закону”, “Спілка висить на волосині” й “може втратити статус Національної”, “В. Яворівський провів через правління пункт, згідно якого... має права, яких де-юре не мав Сталін”.

Питання “волосин” віднесемо до смаків і вподобань авторів, як і згадки про Сталіна, що вже стосується психіки, куди не гоже втручатися.

До відома вболівальників Статуту НСПУ: Статут прийнятий на І з'їзді НСПУ в 1991 р.; зміни та доповнення до нього було прийнято ІІ та ІІІ з'їздами НСПУ ще до обрання Головою НСПУ В. Яворівського. Крім того, діючий Статут зареєстровано в Мін'юсті, який і підтвердив 28 листопада 2001 року правильність внесення до нього змін і доповнень ІІІ з'їздом, що відбувся 17 жовтня 2001 року.

А от питання втрати статусу Національної — це щось нове. Чи раптом не видали ініціатори зібрання через свою наївність наступних кроків АП після провалу цинічного фарсу із “висловленням недовіри” В. Яворівському? Але це можливо тільки після прийняття Верховною Радою відповідної поправки до згаданого Закону.

Твердження № 4. “На загальних зборах наводилися приклади невмотивованого відчуження та здачі в оренду майна за явно заниженими цінами”.

З точки зору маніпулювання громадською думкою такий підхід є класичним і безвідмовним. Хочеш посягти недовіру серед неозібраних — натякай на розкрадання майна та фінансові зловживання.

Наталії Околітенко, як і

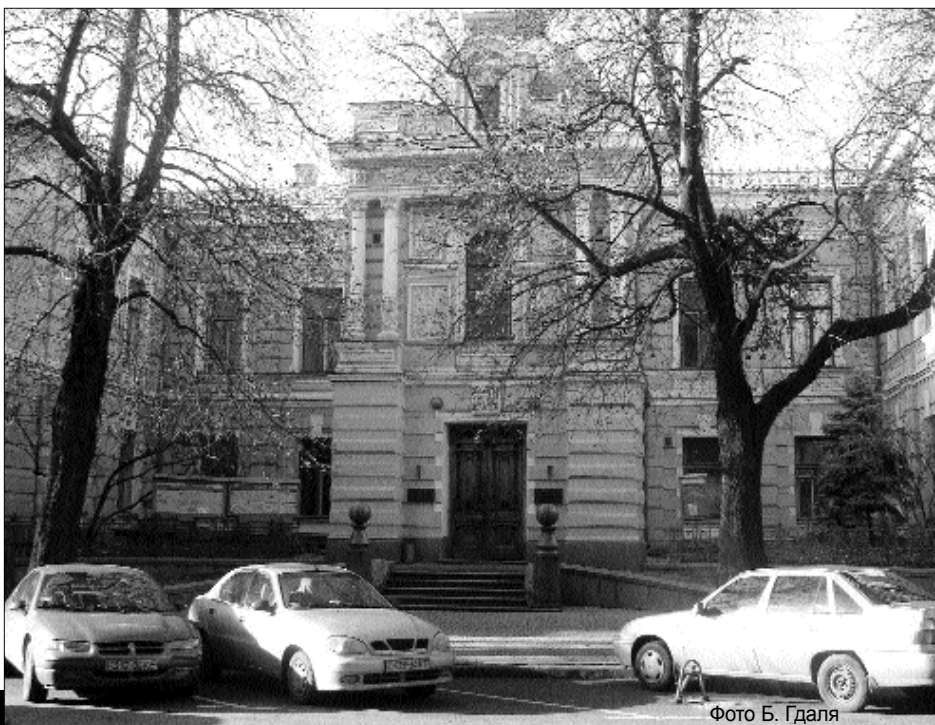

Фото Б. Гдаля

її прибічникам та натхненникам, добре відомо, що невмотивоване, більше того, незаконне відчуження майна, як і здача в довгострокову оренду приміщень на явно невідгідних умовах, відбулося до обрання В. Яворівського Головою НСПУ. І саме В. Яворівський, разом із адвокатами, веде судові процеси за повернення майна і вилучення невідгідних умов оренди. Кожен бажаючий може в цьому пересвідчитися, ознайомившись з депутатськими запитами на сайті Верховної Ради, як і з іншими документами в Секретаріаті НСПУ.

Не менш показовою є і явна неправда стосовно доми Максиміліана Волошина. Усім добре відомо, хіба що крім п. Околітенко та Ю. Каплана, що, у вказаному домі розташований музей, який не має ніякого відношення до НСПУ. Всі претензії з цього приводу, якщо вони обґрунтовані, слід скеровувати до Міністерства культури. Якщо ж панове мають на увазі будинок, де проживала мати Максиміліана Волошина, то це вже інша історія, яка, до речі, є теж вельми показовою.

Твердження № 5. “Держава щороку виділяє 980 тис. грн. на утримання НСПУ. ...Адже хто платить, той і замовляє музику, пане Яворівський! Ідучи на цю посаду, Ви добре знали, в яку гру вступаєте й за чийми правилами гратимете”.

Ця цитата із статті “Мистецтво... бути письменником” (“День”, № 196) унікальна за рівнем мислення, світосприйняттям, не кажучи вже про елементарну логіку. Автор статті, збуджено роздумуючи над власним відкриттям, за його власним визнанням, “мало не впав зі стільця”. І не дивно... Усе ж таки дозволимо собі не погодитися з деякими із цих міркувань.

Державу, як би того декому не хотілося, уособлює не лише нині діючий Президент, і навіть не його Адміністрація, тим більше, що бюджетні кошти виділяють-

ся не з їхніх кишень. Це перше. По-друге, “музика” і “правила гри” встановлюються ними для **свого кланового** оточення. Більшість громадян тимчасово змушені терпіти їх. Добре, що хоч у своїх відкриттях О. Гунько не додумався такі ж висновки зробити стосовно всіх, хто фінансується за рахунок держбюджету.

Твердження № 6. “У Національної спілки письменників України стільки майна, що на кожного члена припадає еквівалентно по 100 тис. американських доларів!”

Міфи про величезне майно Спілки розраховані виключно на необізнаного обивателя і з метою шокувати його уяву гігантськими сумами. З точно таким же успіхом можна було назвати і цифри з 6-ма і більше нулями. Насправді, кілька будинків творчості, які славляться хіба що тим, що знаходяться в гарних місцях: Ялті, Коктебелі, Ірпені, Одесі й Трускавці. Але за попередні 12 років майно розікрали, розтягли, та не робилося жодного ремонту. Проте будинок на Банковій має цінність. І мало хто сумнівається в тому, що саме він впав у око відомому юристові з АП і не дає йому спокою: приправши до рук, услід за Будинком із химерами, також приміщенням НСПУ, можна буде “приватизувати” всю Банкову, створити таким чином оазис благополуччя і процвітання, яке милуватиме “вельможне” око... Показовим є те, що п. Околітенко не хвилює будинок на Банковій (“Дзеркало тижня”, № 43 від 8 листопада). Можливо, дехто волів би продати не тільки будинок НСПУ, який належить **усім** письменникам, але й Україну, лиш би вгамувати свої амбіції...

Для остаточної ясності: стосовно майна та використання бюджетних коштів слід зазначити, що діяльність НСПУ двічі за останній період перевіряло КРУ і порушень не виявило. І це добре відомо колишньому голові ревізійної ко-

місії столичної організації НСПУ п. Околітенко. До речі, вона ніколи не обиралася з'їздом і не була головою ревізійної комісії всієї НСПУ. Але до якої тільки “неточності” можна вдатися, щоб підкреслити вагу власної персони та додаткової переконливості.

Твердження № 7. Довільне й упереджене твердження, буцімто з 617 (636) київських письменників — членів НСПУ — лише 30 осіб мають вік до шістдесяти років. Решта, належить вважати, — то “мастодонти”, котрим уже... за шістдесят.

Насправді ж маємо у КО НСПУ таку вікову “розкладку”: у віці до 30 років — 28 осіб, у віці 30—60 років — 312 осіб, у віці понад 60 років — 296 осіб.

Над “омолодженням” КО НСПУ, справді, треба працювати. Хоча варто рахуватися і з тим фактом, що “вундеркіндів” з-поміж молодих, якими були, наприклад, Максим Рильський (видав першу збірку в 15 років), або Валер'ян Підмогильний (у 18 років видав книжку під зухвалою назвою “Твори. Том перший”), у наш час трапляються дуже і дуже нечасто.

Твердження № 8. “Україна не має культурного простору”, “наш читач повністю відсічений від нас”.

Уже цих звинувачень п. Околітенко на адресу В. Яворівського достатньо, щоб зрозуміти її фаховий рівень та усвідомлення реальності сьогодення. Ремарка: претензії щодо відсутності культурного простору в Україні слід адресувати спонсорам зборів у Пущі-Озерній із АП, які володіють усіма телеканалами в Україні й контролюють основні ЗМІ.

Недосконала правова база в галузі книговидавництва призвела до того, що видавці нині книжку для українського письменника — не здійснення мрії, гонорари стали рідкістю, виступи по радіо також не оплачуються. Прийнятий нарешті в листопаді 2002 р. Верховною Радою Закон “Про державну

підтримку українського книговидавництва”, у підготовці якого брав безпосередню участь компетентний представник нашої Спілки, закон, що міг би змінити ситуацію на книжковому ринку, не діє, тому що Президент Л. Д. Кучма наклав на нього вето. То при чому тут В. Яворівський? Навпаки! Він відстоював цей закон у парламенті, добивався, щоб оподаткування духовного продукту — книжки — принципово відрізнялося від оподаткування виробництва і продажу коньяків, горілки та лімузинів.

Основне звинувачення В. Яворівському — політизація роботи письменницької Спілки. Під цим жупелом організовували та проводили облдержадміністрації збори письменників у деяких областях, вимагаючи проголосувати за недовіру голові НСПУ і проведення позачергового з'їзду.

Симптоматично, що в політизації звинувачували також господарників, які з тривогою говорили про підвищення цін на зерно. Блок “Наша Україна”, судячи з оцінки офіційних коментаторів, політизує дії податківців за їхні несправедливі “наїзди” на неугідних підприємств та опозиційну пресу. Більше того, опозиція в парламенті також “політизує” обговорення політичних питань. Куди не глянь, усі заходи й акції, вчинки, поведінка громадських організацій, що не вписується в схему Адміністрації Президента, — все політика, політизація, яка заважає “незмінному курсу реформ”, дестабілізує суспільство і т. п. Голостоп! А як бути з гарантованими Конституцією України правами і свободами громадян, які можуть навіть змістити владу, що не виправдала їхньої довіри: “Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові й не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами” (ст. 5 Конституції України). Тоді, виходить, і дії народу на Банковій, 11, та провладними ЗМІ можуть бути потрактовані як політизація волевиявлення самого “джерела влади”, що гарантовано Конституцією. Абсурд! Але воно до того йде. Що ближче до президентських виборів, то все частіше окрики з епіцентру узурпованої влади: “Не лізьте в політику!” Якщо не зупинити цього згубного для демократичної держави процесу, то станеться так, що політикою не буде дозволено займатися нікому, крім Адміністрації Президента України на чолі з В. Медведчуком. А далі зовсім простий шлях: влада буде формувати владу, і ні до чого тут джерело влади — народ, частиною якого є українські письменники. Але до цього не хочуть допустити не тільки літератори. Цього не хочуть усі свідомі громадяни.

● **В'ячеслав МЕДВІДЬ, Петро ОСАДЧУК,** заступники голови НСПУ, м. Київ

— Алло, це глибока провінція? — так жартома починає кожну телефонну розмову моя приятелька з Києва. Ох, цей вальсякий “столичний синдром”!.. Я вдаваю бадьоро приймаю запропонований стиль:

— Та, не така вже й глибока, коли вам, пані, вдалося зв'язатися з нею по телефону! У нас у лісі, між іншим, уже є опеньки! — одразу кидаю “козирну карту” — бо у місті на асфальті опеньків не знайдеш, це точно.

— А я оце прийшла з оперного. Була на прем'єрі. Знаєш...

Поки подруга ділиться враженнями від спектаклю, я згадую, коли востаннє була в театрі. Ох-ох-ох... Давненько.

Чомусь пригадався в цю мить наш університетський професор Андрій Пахомович Могила, який (усерйоз чи жартома, ми тоді не розуміли) радив нам не відсиджуватися на нудних парах, а відвідати столичні театри. Бо заїдете в провінцію, казав він, і все ваше естетичне виховання закінчиться.

А ми усміхалися. Мабуть, жартує. І старанно конспектували лекції з українського фольклору. З того часу минуло чимало років. Тим, кому не вдалося “зачепитися” в столиці, фольклору тепер вистачає і в житті, а вибратися до театру з райцентру, виявляється, проблематично. І не тільки до театру.

...Кажуть, матір не вибирають. І батьківщину не вибирають теж. Отож, як судилося тобі народитися у великому місті, то так тому і бути. Якщо ж відлік твого земного часу почався у невеликому райцентрі чи на маленькому хуторі, з цим теж нічого не вдієш. Підрос-тай, розширюй свої горизонти, топчи свою стежку в широкий світ.

Але знай — буде тобі нелегко. Бо вдома, кажуть, і стіни допомагають. А там, де ти — прибулець, треба жити за чужими законами. Не всім це до серця і не кожному — під силу. То вже — як у кого складеться.

Але столиця і великі міста в усі часи притягують людей із непереможною силою, наче там — інше життя. Мабуть-таки інше.

...Щонеділі автобуси з райцентру до столиці переповнені. То їдуть молоді люди з гостин у рідному домі до Києва. Хто там учиться, хто вже працює, здобувши освіту і заробляючи там собі на хліб. У себе вдома багато не заробиш. Щастя, якщо взагалі знайдеш роботу...

Багатьох проводжають матері, щоб хоч у штовханині автостанції ще раз обняти свою дорослу дитину (бо коли ще приїде в гості), прощально махнути рукою вслід чадному “заїждженому” автобусові й повернутися додому, де ще стоїть дух домашніх піржків і поспішного збирання. І жити далі чеканням наступного приїзду сина чи доньки, нанизуючи на ниточку свого клопітного життя намистинки днів.

З роками тих намистин буде більше й більше, бо дорослі діти, створивши власну сім'ю, все рідше навідуватимуться до батьківського порога, обсівшись родинними клопотами та поринувши в роботу. І то — теж сувора закономірність життя: вони ростять своїх дітей.

Пам'ятаю, у дитинстві бабуся розказувала мені притчу: “Сидять на лежанці два братики та й просять матір, щоб подала води. Подала вона, а тоді й питає одного з синів:

— А чи ти, Васильку, подаси мені колись води, як будеш дорослий, а я буду старенька?

— Аякже, матусю, подам! — щиро світліть оченятами до неньки син.

— А ти, Іванку? — звертається матір до старшенького.

— Ні, то я ж, мамо, своїм діткам воду подаватиму, — відповідає той”.

Пам'ятаю, як мені не сподобався той хлопчик Іванко. Це ж треба — так нечмою відповісти! Не любив він маму. Не буду, каже!.. Бач, який!

Бабуся на мою розгніва-

це залишає на їхніх відкритих обличчях свої немилосердні відмітини. Їхні руки грубіють, постава втрачає стрункість, і на вигляд вони часто старші від своїх “городських” ровесниць, яким колись удалося “вибитися в люди”. Та й загалом доля жительки райцентру чи невеликого містечка має свої особливості, до яких, проте, звикають, бо долю теж не вибирають. На жаль.

ЩО ЛЮДИ СКАЖУТЬ?

Ця банальна фраза, як не дивно, у маленькому місті часто стає мірилом моральності вчинків та способу життя. Бо кожний тут — як на долоні, під пильним прицілом спостережливих, хоча не завжди доброзичливих, очей.

РОЗКАЖУ, ЯК Є...

Я ЖИВУ В МАЛОМУ МІСТІ

ну реакцію мудро усміхається:

— Таке життя, дитино.

Тепер я розумію глибинну цієї фрази.

...Таке життя. Столичні жителі дещо зверхньо дивляться на приїжджих із провінції, яких можна легко відрізнити від корінних городян. Особливо жінок. І не тільки за вдяганкою. На їхніх обличчях немає маски відчуженості від усього довколишнього, і від того вони беззахисні та вразливі. Їхня реакція на все, що відбувається поруч, — жива і природна.

— Пробеїте білетік, пожалуста, молодой человек! — “по-городському” звертається літня жінка в троллейбусі до юнака, що стоїть біля компостера. Той знехоту виконує прохання. Жінка дякує, затиснувши в долоні квиток.

Ніяково почувається вона у великому місті. Бо й була тут востаннє, мабуть, років із десяти тому. А це ось занедажжало, і місцеві лікарі направили на консультацію до обласної лікарні. У сумочці, яку вона міцно притисла до грудей, — дешифра грошей. Бо платити треба й за УЗД, і за аналізи, і, може, щось лікарю доведеться дати, бо тепер задарма ніхто не лікує.

... Життя жінки в малому місті схоже на безкінечний рух по колу: робота, сім'я, кухня, прання, прибирання, рукоділля, городи, а в тих, хто має власні будинки, ще й невелике господарство — птиця, свині, кролі. Восени та взимку обертів стає менше: відпадають городи, консервація.

Грядку тут тримає практично кожна сім'я. Та ще коли в селі живі батьки, треба допомагати їм, бо немає у стареньких сил, щоб дати раду своєму “півгектару”.

Особливо багато в селах саджають картоплі. А обполювати цю культуру належить, за неписаними законами, жінкам. Отак на городі і проводять жінки свої відпустки, і пекуче сон-

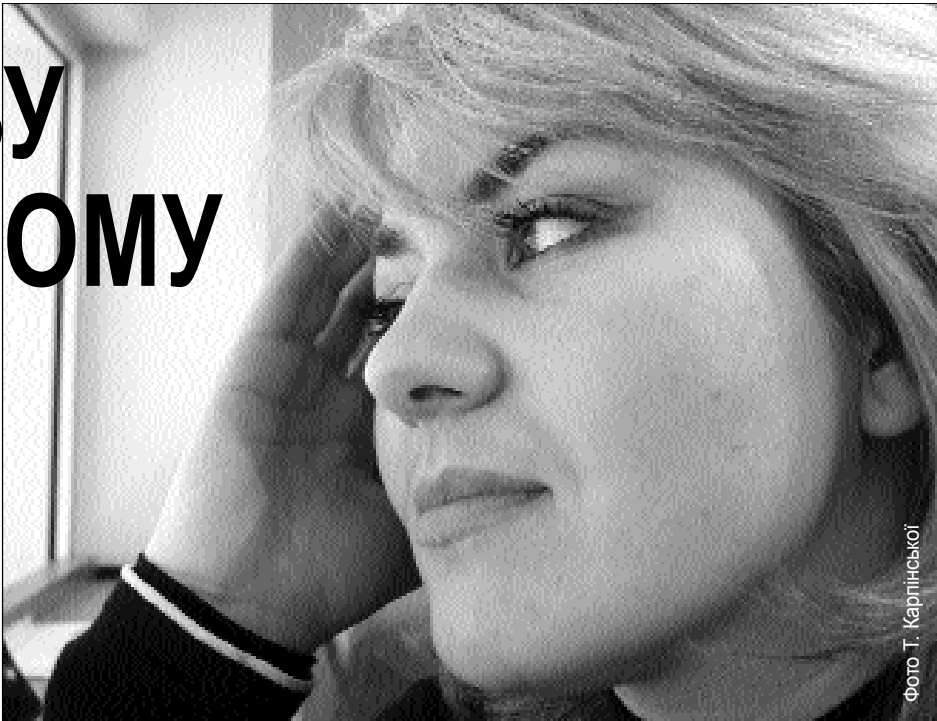

фото Т. Карпінської

Особливо прискіпливо придивляються до тих, хто на виду: вчителів, лікарів, інтелігенції взагалі. До них “кумасі”, що є неодмінним атрибутом кожного двору, виявляють підвищену увагу. І, будьте певні, якщо вже ви потрапили в їхнє поле зору, ваші кісточки будуть перемиті на совість.

Тут, на затертих лавочках, іде такий напружений “мислительний процес”, тут народжуються такі версії та припущення, тут обростають такими неймовірними подробицями та деталями чужі біографії, що фантасти відпочивають.

Тут чомусь рідко радіють чужому частю. Підступний черв'ячок заздрості (бо щастить чомусь далеко не всім і не завжди), гляди, та й вкрадеться у розмову.

“НЕ ВСЕ КОТУ МАСЛЯНА...”

Овдовіла жінка. Жила сім'я заможна, але від хвороби не відкупишся. Не стало господаря. Близькі й далекі сусіди обговорюють подію.

— Шкода, гарний був чоловік. І жінку жалів, гроші гарні заробляв, — зітхнула одна.

— Еге ж, тепер хай спробує сама. Можна бути гарною хазяйкою з таким хазяїном, — підіграла шнурочком вуста друга. — Не все коту масляна, прийде й піст.

— Та чого ти? У людини горе, а ти наче радієш... — дорікнула третя.

— Чого це я радію? —

знякнотіла та. — Але, як кажуть: любі, Боже, правду. Хіба ні?

...Невдовзі по тому, як відбули жалобу по покійному, вдова вийшла заміж удруге.

— Чули? — коментували подію “кумасі”. — І цей догоджає їй, як, було, покійний. Сусідка бачила: купив їй персиків, помив — і подає. А вона, як пані, сидить собі в холодочку.

— І за що людині таке щастя? — більше обурення, ніж подиву звучить у голосі співрозмовниці.

Розмова ненадовго стихає.

“ЧИЄ ВОНО, ТАКЕ НАМАЛЬОВАНЕ?”

Улюблена тема — про молодь. Яка вона тепер не-путяща, розпусна, ледача.

ра, бо так можна і засидітися в дівках. Отож, хлопців вибирають не надто прискіпливо. Заплющують очі на їхні шкідливі звички, грубі манери, непостійність (мовляв, якщо любить, — перевиховаю).

Спішні одруження (трапляється, молодят реєструють раніше від шлюбного віку з огляду на вагітність юної нареченої) так само швидко й закінчуються. Бо ті риси і звички, що просто не дуже подобалися, але не сприймалися всерйоз, виявляється, дуже псують подружні стосунки. При ближчому знайомстві молодята роблять ще чимало несподіваних відкриттів, із якими не вміють і не бажають миритися.

І коли стає зрозумілим, що з одруженням поспішили, розлучаються. Частіше — з ініціативи дружини. На-

в'ять коли в сім'ї вже підрастає дитя. Отож, нерідко у місті можна зустріти юних мадонн, котрі вже встигли пізнати гіркоту розчарування. Половина зареєстрованих шлюбів через певний час розпадається. Не дивина, коли татусі, буває, не проявляють до своїх покинутих дітей не тільки турботи, а й елементарної цікавості. Жінки ростять своїх малят самі. Часто юним мамам допомагають батьки. Бо впо-ратися з проблемами само-тужки — не кожній під силу. Та й не по кишені. Бо заміж встигають вийти до того, як навчаться заробляти на хліб. А копійчана допомога від держави — мале спасибі...

БУТИ ЖІНКОЮ?..

Звичайно, кожній хочеться повністю відповідати визначенню про представницю прекрасної статі. Але до того, чим наділила природа, потрібно ще ой-ой-ой скільки! Навіть найвродливіше личко без усмішки тьмяніє. А усміхатися легко тоді, коли вдома тепло і затишно, коли так само й на серці. Та чи кожна може похвалитися цим?

Підкреслити вроду можна гарним одягом, взуттям, косметикою, доречними аксесуарами. Та чи кожна може собі дозволити купити саме те, що їй личить, а не те, на що вистачає грошей?

Жінка в родині — ще й вічний двигун, бо на ній тримається дім. Колись у місті працювали хімчистка, пральня, лазня, діяла дитяча молочна кухня. Тепер же таких служб немає, і господи-

ня всі ці функції взяла на себе. Маємо вдома такий собі живий універсальний домашній “комбайн”, який за безкінечною роботою часто забуває про себе. А який чоловік додумався називати невтомного “біоробота” з жіночим ім'ям ніжними, трепетними словами? Тим більше, що жінка давно вже тих слів не чекає. Аби чоловік хоч хати тримався, щось заробляв, не надто випивав і не бився. Бо буває й таке.

Чомусь прижилася погана “мода” на розлучення пар, які прожили разом більше двох десятиріч. Дружини, які віддали сім'ї і дітям свої кращі роки і, звичайно, мають не такий привабливий вигляд, як у юності, їхні літні чоловіки рішуче міняють на молодших партнерш, які “бадьорять” їх підупалий козацький дух.

Подружні зради, здебільшого з боку сильної статі — сумна реальність. Цього вже навіть не соромляться. Чоловік, а надто начальник, без коханки — не сприймається всерйоз.

Цим фактом навіть пишуться, як військові — черговими зірочками на погонах...

Не завжди повертаються до своїх родин чоловіки, які подалися на заробітки у близьке зарубіжжя чи до тієї ж таки столиці. Вони шукають, де легше... Жінка ж якось дасть собі раду. І дітям. І внукам...

Дуже часто сім'ї розпадаються через пияцтво чоловіків. У таких випадках жінка вирішує, що жити у постійному страху і, до того ж, “тягти на собі” ще одну “дитину” — ще гірший варіант, ніж бути розлученою, ставши таким чином для дітей одночасно і матір'ю, і батьком.

Фундамент, на якому в усі часи трималася родина, — взаємна повага, розуміння та вірність, — розхитується зусібич, і де шукати порятунку — невідомо. Пошана до матері, споконвіку непохитна в Україні, авторитет і відповідальність батька за родину — де вони сьогодні? Адже на нашій землі завжди були сильні сімейні традиції. Коли ж ми їх розгубили?

Бути жінкою сьогодні справді важко. Бо жінка — це ніжність, вразливість, лагідність, терпимість, мудрість, доброта.

Але перші три риси наш жорстокий і прагматичний час відкидає, як зайві. А до трьох останніх додає силу. Бо, як не прикро, на жіночій силі тримається сьогодні так багато.

Я свідомо не назвала красу. Бо не знаю, чи ще хтось вірить, що їй колись-таки вдасться врятувати світ...

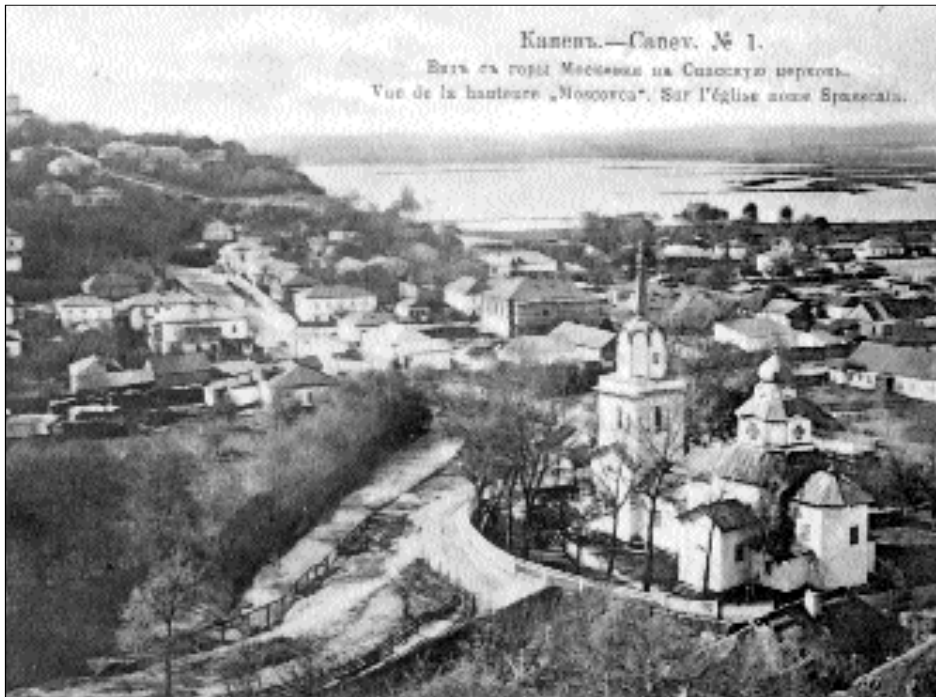
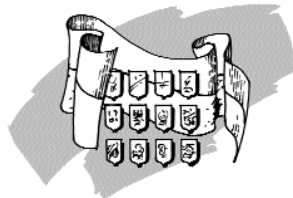
Комусь може здатися, що жінка у провінції тільки бідкається та нарікає на долю, несучи свій нелегкий хрест. А от і ні. Вона вміє співати, жартувати, бути красивою, вона зберігає в собі силу-силенну цінностей і чеснот, вона вміє не падати у відчай, зігрівати, навіть одним крилом, родинне гніздо. І розтяти дітей, і тішити внуків. І сміятися, бо вона, всупереч усьому, любить життя і вміє йому радіти. І тоді її обличчя стає особливо привабливим, осяяним душевним теплом.

Та якщо колись вона заплаче — не судить її суворо. Вона ж таки — жінка...

● **Марія ТАРАСЮК**, м. Богуслав

фото Г. Оборської

“СЛОВО Просвіти” ● ч. 47 (215), 19—25 листопада 2003 р.

КАНІВ — 925-річний

У серці кожного українця слово Канів відлунює княжою мудрістю, козацькою славою, могутньою силою Шевченково слова.

За легендою, саме тут княжив Каній — батько легендарних засновників Києва — Кия, Щека і Хорива. Звідси руські полки вирушали в походи проти кочівників, на цих горах знайшли вічний спочинок славетні гетьмани Іван Підкова, Яків Шах, канівець Самійло Кішка. Не випадково й місце спочинку нашого пророка Тараса Шевченка — Чернеча гора — стало найвищою духовною вершиною українського народу. Сюди ведуть струни людської любові та пошани від серця кожного українця...

Неповторні краєвиди Канівських гір, Дніпро-Славути — те, що від Бога, добра слава — від цілих поколінь наших попередників і сучасників, — зробили Канів знаним в усій Україні та далеко за її межами.

Наше щастя — бути його жителями, наш обов'язок — дбати про його добробут, збереження і примноження історичної та культурної спадщини, добрими справами створювати позитивний образ сучасного європейського міста.

Василь КОЛОМІЄЦЬ,
міський голова

ПЕРША ЛІТОПИСНА ЗГАДКА

У Патерику Києво-Печерської лаври оповідається про прибуття до Києва грецьких іконописців. Прямуючи Славутою до "матері міст руських", вони завертали в Канів "на лодіях". Крім того, вказується, що це було "в дні благовірного князя Всеволода Ярославича, при преподобному ігу-

мені Никоні". Ігуменство Никона (1077—1088 рр.) і велике князіння Всеволода Ярославича збігаються, починаючи з 1077—1078 по 1088 рр., а це дає підстави вважати, що до 80-х років XI ст. Канів уже був відомим містом-фортецею на південному кордоні Київської Русі.

ПРО ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ

Існує кілька гіпотез. У перекладі з тюркського — це "ханський перевіз". Таке припущення висловив проф. М. Тихомиров: "Характер передового пункту, звідки руські князі здійснювали походи в степ чи де вони чекали на половців, як-раз виступає в літописних відомостях про Канів, який м'ягко мав і деяке торговельне значення, оскільки купці "гречники" і "залозники" від-

чували себе в безпеці, лише проминувши цей пункт".

Канів татарською ще означає "місце крові".

Народна легенда пов'язує назву міста з назвою птаха каня (канюка) з породи яструбових, що ширяє високо в небі над Дніпровськими кручами.

Інші дослідники вважають, що назва міста походить від імені Кань чи Кан — із суфіксом присвійності "-ів".

СТАТИСТИКА СЬОГОДІ

- Загальна кількість населення в місті — 26657 осіб, із них чоловіків — 12214, жінок — 14443 (за даними перепису 2001 року). Упродовж минулого року в Каневі народилося 197 немовлят, але померло 304 жителі.
- У місті — 8 дошкільних закладів, розрахованих на 961 місце, 6 шкіл на 4939 місць, у яких навчається 4338 учнів.
- Серед інших навчальних закладів — училище культури та мистецтв, у якому здобувають освіту 396 осіб, вище професійно-технічне

училище № 23 (263 учні), філіал Черкаського інституту бізнесу (197 студентів), дитяча школа мистецтв (620 учнів). У цих навчальних закладах працюють 382 педагоги.

- У Каневі діють 3 бібліотеки, 2 клуби, 7 музеїв.
- На території міста — 53 історичні, археологічні та культурні пам'ятки.
- На початок 2003 року в місті зареєстровано понад 1300 підприємств та 130 малих підприємств, із них більшість — у галузі торгівлі.

У квітні 1918 року Загальні Народні Збори Київщини (Губерніальні Земські Збори) поклали опіку над Тарасовою горою на Київську Губерніальну Управу, яка перейняла від київської Старої громади благородну справу збереження національної святині. За згодою Володимира Павловича Науменка, доголітного опікуна і власника вершини Тарасової гори, Управа доручила керувати впорядкуванням могили Шевченка Василю Королеву-Старому (1879—1941), відомому українському журналістові, видавцю, письменникові, культурно-громадському діячу, членові Української Центральної Ради (1917—1918 рр.), голові Товариства Шкільної освіти і голові Президії головної управи Всеукраїнських "Просвіт".

З 17 квітня 1918 по січень 1919 року Василь Королів-Старий — комісар Шевченкової могили, упорядкований Київської Губерніальної Управи з догляду за нею.

21 квітня 1918 року, в складі державної комісії з вивчення справ із охорони "національної реліквії", її упорядкування та захисту, Василь Костевич під керівництвом С. Петлюри відвідав Канів і вже наступного дня направив до Київської Управи доповідну записку з пропозиціями (28 пунктів) для реалізації яких через тиждень, 28 квітня, було здійснено чергову поїздку до Канева представниками "громадських інституцій" — і знов на чолі з Головою Київського Губерніального Земства і Всеукраїнського Союзу Земств. Запис у книзі вражень відвідувачів Шевченкової могили за період із 1917 по 1921 роки свідчить: "28 квітня оглядали Могили

у Каневі, встановили, що була на Могили 21 квітня".

В. Королів за дорученням С. Петлюри підготував ґрунтовний законопроект для внесення до Центральної ради щодо створення у Каневі спеціальної пам'ятко-охоронної інституції внаслідок надання могили Т. Шевченка особливого заповідного статусу, — об'єкта "національної власності", в якому, зокрема, передбачалося:

"Визнати святу Могили національною власністю;

Каневу випало вистояти на розпутьї сумнозвісного "Чорного шляху", яким упродовж багатьох віків турки і татари гнали в полон слов'янських бранців.

Не один раз місто переходило із рук у руки. 1362 року воно опинилося під владою Великого князівства Литовського, 1569 року Каневом заволоділа польська шляхта, а 1672 року місто перебувало під владою турків.

З 1775 року Канів перейшов в особисту власність польського короля Станіслава Августа, і 1777 р. він подарував місто своєму небожеві Станіславу Понятовському, котрий 1800 року продав прибуток від Канева разом із будовами і місцем, на якому став Королівський палац, архімандриту Канівського монастиря Б. Фізикиевичу, який заповів своє майно Василіанському училищу. Після його смерті три частини майна дістали спадкоємці, а четверту — монастир.

У 1833 році монастир переходить у власність православного духовенства, і через якийсь час церква стає соборною. А 210 років тому відбувся другий поділ Польщі, внаслідок якого вся Правобережна Україна,

вивласнити в радіусі п'яти верств, взявши за центр хрест, всі землі й води, що лежать довкола могили; установити сталу парламентську комісію, на обов'язку якої було б організувати опікування могилою".

Для забезпечення фінансування намічених робіт голова управи С. Петлюра відкрив спеціальний фонд видатків на впорядкування могили Шевченка, поклавши 14 травня його основу 4 тис. крб. — "на різні платні". За умов, характерних для весни в Україні 1918 року — політичної не-

заснованого ним видавництва "Час" до Канева надійшла ціла підбірка книг на 1 тис. крб. — видання Шевченкових поезій, українська класика і твори нової генерації письменників.

І через 85 років не перестаєш дивуватися тим обсягом роботи, що випав на долю Василя Костевича всередині 1918 року. Це — облаштування, за допомогою Канівської повітової управи, дороги — від причалу "Канів" до Чернечої гори, і насадження вздовж неї алеї з пірамідальних то-

ДЕРЖАВНА ОПІКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВЯТИНИ

табільності, загрози військової інтервенції та екологічної руйни, марно було покладатися лише на державну підтримку, нехтуючи всенародною шанобою до Кобзаря. Тож водночас із державною програмою Петлюра розробляє і вимогу "До всіх урядових та громадських установ Української Народної Республіки".

Викладені у відозві п'ятнадцять основних пунктів програми переконливо свідчать про започаткування весною 1918 року в Каневі пам'ятко-охоронної інституції нового типу, в центрі уваги якої мав покласти Шевченківський меморіал на Тарасовій горі, як чільний культурно-освітній і науковий заклад — своєрідний прообраз нинішнього Шевченківського національного заповідника, по суті — першого в нашій державі історико-культурного заповідника.

Своєю чергою, заглибившись у вир повсякденних справ і турбот щодо впорядкування могили, реорганізації музею у Тарасовій світлиці, розвитку туристичної інфраструктури, Василь Костевич Королів-Старий використовував доступні йому можливості для створення на Тарасовій горі універсального культурного центру, важливою складовою якого мала стати бібліотека, що й була започаткована вже у травні, коли від

в тому числі й Канів, увійшла до складу Російської імперії.

Мешканці Канева завжди вирізнялися незалежним, волелюбним духом. Так, 1536 року відбулося одне з перших повстань в Україні проти польського поневолення, в якому взяло участь багато канівців. 1595 року Черкаси, Канів, Корсунь та інші міста і села сучасної Черкащини охопило повстання під проводом Северина Наливайка, а в 1591—1593 роках тут прокотилося повстання проти польської шляхти, яке очолив гетьман реєстрових козаків Криштоф Косинський. Не оминула Канів і вікопмна Коліївщина.

Магдебурзьке право Каневу було надано 1600 року.

У XVI ст. Канів став своєрідною козацькою столицею.

Влітку 1578 р. козаки перевезли сюди тіло скараного у Львові гетьмана Івана Підкови. Ще один гетьман запорозького війська, Яків Шах, доживав тут свій вік. У Каневі похований і гетьман Самійло Кішка.

Ольга ІСАЄВА,
директор Канівського історичного музею

А також — зведення в урочищі Грушки цілого туристичного містечка під назвою "Шевченків Стан". У числі першочергових завдань було заплановано упорядкування хати сторожа — з розгортанням у ній музею та бібліотеки, а під Тарасовою горою — на шляху, що вів до меморіалу, мав діяти книжковий кіоск.

Кошти, що надходили з різних регіонів України у відповідь на заклики звернення Київської Народної Губерніальної Управи, було об'єднано у спеціальний "Фонд на впорядкування Могили Шевченка", який до кінця року досяг майже 50 тис. крб.

10 червня — вже Рада Міністрів Української Держави на своєму засіданні прийняла пропозицію Голови Уряду Ф. Лизогуба "про призначення Могили Т. Г. Шевченка національною власністю" і звернулася до власника землі, де вона розташована — В. П. Науменка, який був тоді міністром освіти — "із проханням передати Могили Т. Г. Шевченка Українській Державі" та вважала за доцільне "відкриття відповідного кредиту на утримання могили Т. Г. Шевченка у гідному стані".

А коли 14 грудня 1918 року гетьманський уряд подав у відставку і Директорію УНР очолив С. Петлюра, то вже в січні 1919 року постановою Директорії було визнано за необхідне створити міжвідомчу комісію з координації діяльності та облаштування Шевченкової Могили, виділити на її облаштування 5 млн. крб., а Могила і її довкілля були визнані національною власністю.

Це була перша, і тому, певно, найяскравіша державна підтримка Національної святині. Масштаби мислення її ініціаторів і виконавців та розмах здійснення всіх цих заходів за цілковитої економічної руйни і нині викликає захоплення.

Ігор ЛІХОВИЙ,
генеральний директор Шевченківського національного заповідника

Сторінку підготувала редакція вісника "Чернеча Гора", де редактором Ігор Лиховий.

поль; і розв'язання, спільно з пароплавним товариством у Києві, проблеми спорудження "окремої пристані" під Чернечою горою, щоб там зупинялися всі рейсові пароплави, що йшли по Дніпру, для відвідання пасажирами меморіалу, та організація щотижневого рейсу "Київ—Канів"; і невідкладні гідротехнічні роботи довкола Шевченкової могили — закріплення схилів гори, поглиблення русла Дніпра, будівництво виїзду (дороги), подачі води на гору; виконання зйомки та нівелювання території; проведення геологічних та фітологічних досліджень.

А ще — впровадження наукового садівництва та розбивка парку і відведення землі (у радіусі 5 верств); ремонт плавучого готелю "Чайка", де мав бути облаштований читальний зал.

Біля сільського храму зібралася чимала громада. Люди з цікавістю роздивлялися великого хреста, якого напередодні неподалік від входу, встановили Григорій Оленич, Павло Скрипка та Бондаренко. На церковні сходи раз по раз піднімалися оратори, всі слухали уважно, над натовпом то здіймалися схвальні вигуки, то западала напружена тиша, в Глодосах давно вже не чути такого, мабуть, із кінця 20-х, коли село підхопила потужна хвиля національно-визвольного піднесення. Сільський староста Семен Василякй надав слово вчительці з Новоукраїнки Парасковії Березняк, їхній землячці — уродженці Глодос, яка тепер мала садибу в ближньому селі Козакова Балка. Це вона, ходячи від хати до хати, складала список розстріляних і репресованих більшовиками (таких набралось більше 200), у пам'ять яких і був установлений хрест біля сільського храму.

— Цей хрест повинен нагадувати про могили тих, хто похований без релігійного обряду, розстріляних, розкуркулених, вигнаних із рідної землі, репресованих, тих, хто помер при радянській владі, коли закривалися храми і заборонялася релігія, — промовляла Парасковія Герасимівна.

Можливо, вона говорила щось іще, але саме цю цінну зберіг протокол допиту однієї з військових трибуналів Київського військового округу, який відбувся кілька років тому. Бо те, що діялося в храмі села Глодоси Новоукраїнського району, відбувалося не на початку 90-х, коли подібні вшанування пам'яті репресованих були вже звичним явищем, а на Покрову 1942-го, під час окупації.

Після мітингу і панахиди на квартирі місцевого священика відбувся поминальний обід.

**“ДО СВОЄЇ СМЕРТІ
БУДУ ПЕРЕДАВАТИ
УКРАЇНСЬКІ ІДЕЇ ВАМ,
МОЛОДИМ...”**

Парасковія Березняк народилася, як писали слідчі у протоколах, у куркульській сім'ї. Як свідчить довідка із Глодоської сільради, її батьки мали пару коней, одну корову, п'ять десятин землі та 11 душ сім'ї. Отож, навряд чи вони були багатіями. Очевидно, звичайна українська родина, яка залишалася носієм природної національної свідомості, незалежно від матеріальних статків, у ті часи просто не могла не називатися куркульською. Один із братів — Григорій — служив у петлюрівському війську, інший — Василь, мабуть, таки нажив трохи добра, бо в 30-х роках був розкуркулений. Парасковія, котра ще до революції закінчила Єлисаветградську гімназію та Петербурзькі вищі педагогічні курси, учительвала у рідному селі. Ще в 1918—1919 роках вона брала участь у заходах “Просвіти”, виступала у виставах, організованих просвітнянським драмгуртком, залучала до його роботи школярів, працювала з талановитими дітьми.

Її чоловік, Максим Березняк, сільський агроном, у кінці 20-х арештовувався органами ДПУ нібито за участь у СВУ, але незабаром повернувся додому. Та довгого віку не зазнав — у квітні 33-го він помер, імовірно, від голоду. Парасковія перебралася у Новоукраїнку, де викладала математику в школах № 4 і 6 і навіть навчала партійних активістів у радпартшколі. Отож, мала широке знайомство серед інтелігенції району. Не дивно, що, коли комуністична влада під натиском ні-

мецьких військ змушена була відступити, Парасковія Герасимівна опинилася якщо не в епіцентрі українського громадського життя, то близько до нього.

Дехто і досі не може позбутися стереотипу, що під час окупації активізовувались або фашистські приспівники, або комуністичне підпілля. Масова свідомість, не без допомоги проросійськи налаштованих “державців”, дуже мляво виявляє готовність визнавати: українська національно свідомо громадськість сподівалася на свою державність, отож, безоглядно виходила на прю, намагаючись утвердити наші національні цінності. Ці процеси тривали не лише на Західних теренах, а скрізь в Україні, в тому числі, й у Криму. У нашій області, і далі на Схід, їх стимулювали прибулі із Західної України члени ОУН, але завжди основою тих процесів був місцевий люд, котрий не втратив прагнення до самостійництва.

Тож Новоукраїнка та прилеглі села були тут не винятком, а швидше підтвердженням правила. У містечку почала виходити газета “Українець”, запрацював Комітет взаємодопомоги, куди входили всі вчителі, почала відроджуватися “Просвіта”. У місцевій поліції та управі було чимало українців, які не чинили зла своєму народові. Улітку 42-го на две-

ТА, ЩО ЗНАЛА

антифашистські прокламації, розповсюджували їх і в селах, де виступав просвітнянський драмгурток. Чи це, чи щось інше переповнило чашу терпіння німецької влади і влітку 42-го почалися масові арешти українських патріотів. Фашисти розправлялися з ними так само оперативню, як і комуністи. Парасковію Березняк тоді ще не арештували. Вона залишалася членом ради районної “Просвіти”, установчі відновлювальні збори якої відбулися в Новоукраїнці в кінці 41-го.

...У районному кінотеатрі зібралися вчителі, старшокласники, інтелігенція містечка. Віголюшували запальні промови. Головою районної “Просвіти” обрали директора 6-ї школи Олексія Шпаковського. До ради товариства ввійшли Тараненко, секретар райуправи, вчитель Іван Ткаченко, Кононенко; спрямовував роботу товариства завідувачий відділом народної освіти Данило Ніколенко. Тоді, на зборах, Парасковія Березняк виступала з ініціативою створення українського драмгуртка, адже мала досвід такої роботи ще з 20-х років, та й у школі, де вона працювала, діяв шкільний хор, який міг би стати базою для гуртка. На закінчення зборів прозвучав гімн “Ще не вмерла Україна” у виконанні оркестру вихованців дитбудинку № 1.

Наприкінці лютого просвітняни провели урочисте зібрання, присвячене Шевченківським дням, під час яких доповідач Данило Ніколенко характеризував Шевченка як “...основоположника української культури” (цитата з протоколу).

У справі неодноразово згадується (з боку слідчих) іще одна українська громадська організація — “Жіноча служба України”, де Березняк нібито грала не останню роль. Але Парасковія Герасимівна відмовляється від участі в ній. Натомість від слідчих не приховати, що хату і сад у Козаковій Балці, яку будували вони з чоловіком (так стверджуватиме

Фото Г. Оборської

Березняк уже на схилі літ, відстоюючи свої права на будівлю), і яку забрав колгосп, із приходом німців їй удалося повернути. Колишньому сільському голові Глодосів Беринді, який (вона так вважала) нібито писав доноси більшовикам на її чоловіка, з приходом німців, на сільському святі вражаю вона при людях висловила все, що про нього думала, влаштувавши йому грандіозний публічний скандал. Але, коли Бериндю і ще кількох односельців фашисти арештували, Парасковія звернулася до гестапо через знайому перекладачку — колишню вчительку, — аби їх відпустили. Бериндю залишився живий і в 46-му успішно свідчив про “зрадництво” Березняк...

Про те, що Парасковія Герасимівна була надзвичайно активною і діяльною жінкою, свідчить і той факт, що у 1943-му році вона вирішила удочерити вихованку дитячого будинку Ольгу Гуджій. У тоді вже немолододі вчительки було троє дорослих дітей, наймолодший син Юрій, котрий у 16 років добровольцем пішов на фронт — на той час служив у Червоній Армії. На суді, який узаконив опікунство Березняк над малолітньою, вона сказала фразу, яку їй потім пригадають слідчі (як і те, що вона “...внедряла среди учеников молитву за Украину и приветствие “Слава Украине!”), про те, що виростить дівчинку гідною донькою нееньки-України. Аргументом проти неї послужило й те, що, вже забираючи речі дитини, вона довірливо призналася молодому співробітникові дитбудинку: “Я хоч уже й літня, але до смерті буду передавати українські ідеї вам, молодим...” Як склалася доля Ольги після арешту Парасковії Герасимівни, — невідомо.

**“ВОНА ПІДТРИМУВАЛА
ДУХ В'ЯЗНІВ...”**

У серпні 43-го її арештувало гестапо. За те, що переховувала

євреїв, сприяла їм в отриманні документів, допомагала сім'ям комуністів, носила їжу радянським військовополоненим, які знаходилися на Заході. Адабаш. Спочатку сиділа в Новоукраїнці, потім — Кіровоградське “СД” і німецькі табори. “Бухенвальд”, “Равенсбрук”, у листопаді 43-го її, уже непрацездатну, перевели в “Майданек”. Через півроку — знову в “Равенсбрук”, звідки почався відступ на Захід. 2 травня 1945-го їх звільнила Червона Армія. Тільки перелік таборів свідчить, який могутній дух нескореності й життєлюбства мала в собі ця жінка. Пізніше вона розповідатиме слідчому, як у таборі “Равенсбрук” разом із чешкою Колонач і югославкою Водстовою вони складали антифашистські вірші. Інша її співтабірниця Марія Шахова, коли вже після смерті Сталіна йтиметься про п'яту чи шосту спробу реабілітації Парасковії Березняк, свідчитиме, що вона в жадливіх табірних умовах підтримувала дух в'язнів.

Я знаю, чому вона була такою. Любов до України, тим більше, усвідомлена і сформульована, дає людині певність, що вона — духовна істота, підкреслює її Божественне начало, відкриває джерела внутрішньої свободи, а значить, — дає сили вистояти і зберегти себе. Саме це почуття підштовхнуло її переховувати мешканку Новоукраїнки Цілю Мойсеївну Розіну та кількох дітей-євреїв із дитячого будинку. Лікарці Розині вона допомогла змінити в документах національність, засвідчивши, що та — Зорінська Лідія Павлівна, на підтвердження цього Парасковія збрала ще кілька підписів. Доньці ще однієї єврейки — Білоцерківської, віддала паспорт своєї старшої дочки Галини. У 55-му мешканка Одеси Розіна-Зорінська підтвердить це, на відміну від дружини комуніста, котра заперечуватиме діяльну допомогу з боку Березняк.

Після звільнення Парасковія

Герасимівна потрапила у госпіталь № 3351. У січні 46-го усіх, хто перебував у госпіталі, перевели у тил СРСР, вона опинилася в евакогоспіталі на станції Шебалин, звідки у березні її забрав син Юрій, котрий мешкав тоді в Одесі. Але всього лише через кілька днів після повернення у синову домівку її заарештували.

Слідство завершилося за два місяці. Військовий трибунал Київського військового округу відміряв їй 15 років виправно-трудомих таборів, касаційна скарга задоволена не була. Відбувши п'ять років таборів, вона знову пише касаційну скаргу. Відповідь та сама — відмовити. Уже після смерті Сталіна, у липні 54-го, їй знову відмовляють. Незабаром після цього, у серпні, засідала комісія з розгляду слідчих справ осіб, засуджених за контрреволюційні дії. Тоді реабілітували багатьох невинно засуджених. Але Парасковія Березняк до їх числа не потрапила: участь у “Просвіті”, спорудження хреста у пам'ять репресованих — такі дії радянська влада вважала злочином.

У скарзі, адресованій тодішньому депутатові Верховної Ради СРСР Сидору Ковпаку, вона напише: “У 44-му, весною, мою стареньку матір колгосп вигнав із хати, що в Козаковій Балці, вона померла самотньою у чужих

дослідник у Новоукраїнці. Там мене прийняла бідна одинока старенька-інвалід Марія Двірня, де я й знаходжуся фактично без засобів до існування”.

Для оформлення пенсії Парасковії Герасимівни потрібна була реабілітація. Але й у листопаді 55-го, ще раз розглянувши її справу, вирок залишили в силі. Відмінили його тільки через рік, та й то після цього рішення військового трибуналу КВО головний військовий прокурор Горний просить колегію Верховного суду залишити у силі вирок 46-го року. Але військова колегія визнала рішення ВТ КВО, прийняте у 56-му, законним. Парасковія Герасимівна змогла виклопотати собі пенсію. Вона хотіла повернути і садибу в Козаковій Балці, але, очевидно, смерть перешкодила цьому, бо справа уривається на кількох відмовах. Очевидно, діти не домагалися повернення собі батьківського майна.

Ставлення каральних органів СРСР до немолододі уже і фактично беззахисної жінки Парасковії Березняк, за плечима якої всього тільки й “злочинів” — просвітнянська діяльність та вшанування репресованих земляків, яскраво свідчить — для імперії любов до рідної землі була найстрашнішим злочином. Вона викорчувувалася, випалювалася, знищувалася безжалюно. То й опинилися ми в незалежній уже Україні “...душею голі догола”, розтринькали, віддали на поталу всіляким проїдисвітам свої економічні можливості, дали себе пограбувати, і стоїмо перед світом, як на посміховисько, усе ніяк не бажаючи визначитися — хто ж ми, і куди нам іти далі? Запитаймо у тисяч і тисяч таких от Парасковії, у мільйонів, замордованих голодом. Вони — наша частина (“...і мертвим, і живим, і ненародженим...”). Вони — знають.

● **Світлана ОРЕЛ,**
м. Кіровоград

П'ять років тому вперше в Україні було відкрите відділення "Літературна творчість" в Інституті філології Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Хтось зіронізує: "Хіба можна навчити бути письменником?"...

Про особливості спеціальності "Літературна творчість" я дізнавалась у викладачів кафедри теорії літератури й компаративістики, бо саме вона випускає таких спеціалістів. У розмові беруть участь завідувач кафедри професор М. К. Наєнко, а також професор О. Г. Астаф'єв.

Михайло Кузьмович Наєнко: Ідея відкриття цього відділення народилася років сім тому. Разом із тодішнім Головою Спілки письменників України Юрієм Мушкетиком ми десь у 1996-1997 роках побували в ректораті й висловили ідею про відкриття такої спеціальності. Після розпаду Радянського Союзу Літературний інститут ім. М. Горького продовжував запрошувати до себе початкуючих літераторів із України, але СПУ відмовляла йому, бо навряд чи в Росії "вчили" б на українських письменників. Тому я, як тодішній декан філологічного факультету, разом із Юрієм Мушкетиком розуміли, що "Літературна творчість" має бути відкрита в нас як окрема спеціальність.

Цього року ми матимемо перший випуск фахівців відділення "Літературна творчість".

— **А як добираються кадри викладацького складу?**

М. Н.: Спецкурси в нас читали (або продовжують читати) такі

Студент — явище вічне та невичерпне. Фах і покликання, стан тіла й душі, похвала та лайка. "Майбутня еліта" перед великим стрибком у велике майбутнє "відривається", виражається, студіює життя якнайрізноманітніше. Перша школа самовираження — творчість... Творчість стає професією. Про це сьогодні розповідатимуть та розпитуватимуть не хто інший, а самі студенти. Усе це — їхня творчість.

ЧИ МОЖНА НАВЧИТИ БУТИ ПИСЬМЕННИКОМ?

відомі письменники, як Юрій Мушкетик, Василь Фольварочний, Валерій Шевчук, Володимир Яворівський, Оксана Забужко, Раїса Іванченко, Етері Басарія, Роман Іваничук, Віктор Кордун, Ігор Кравченко, Юрій Ярмиш, Олексій Дмитренко, Василь Юхимович (нині вже покійний) та інші. "Телемистецтво" читала Неля Даниленко, "Кінорежисуру" — Тарас Ткаченко, "Літературну періодику" — Віталій Святовець, "Риторичку" — народний артист України Анатолій Паламаренко.

— **Яка подальша доля студентів цього відділення?**

М. Н.: Це залежить од того, що вміє робити випускник. Людина з вищою філологічною освітою може працювати в усіх сферах філології, якщо ж абітурієнт вибрав собі спеціальність "Літературна творчість", то він має займатися насамперед творчістю. Взагалі останні п'ять років наш університет випускає фахівців із так званими вільними дипломами. Є проект про Національний університет, у якому говориться, що 70-80 % випускників держава береється працевлаштувати. Але коли ці проекти будуть втілюватися в життя?..

— **Що б Ви хотіли змінити або доповнити надалі в цьому відділенні?**

М. Н.: В майбутньому, очевидно, ми будемо ділити студентів за жанрами, тобто — на поетів і прозаїків, що дасть змогу активніше працювати з ними в цьому, вужчому, руслі. Драматургів ми, напевне, об'єднаємо з прозаїками. На жаль, зараз мало початківців, які б писали саме п'єси. Можливо, активізує інтерес до жанру драматургії Василь Фольварочний, який почав читати курс драматургічної творчості.

Олександр Григорович Астаф'єв: Хотілося б, щоб викладачі, а й діаспорні письменники, зарубіжні митці, лауреати премій (чому б і не Нобелівської?). Причому це мають бути люди різних естетичних смаків, світоглядів, уподобань, представники різних літературних течій: від реалізму до авангарду. Але тут виникають проблеми з оплатою...

— **Чи матимуть ваші студенти пільги при вступі до Національної спілки письменників України?**

М. Н.: Ні. Перевага надається тому письменнику, який показує

себе справжнім творцем; він може не мати спеціальної освіти, але випускати у світ прекрасні твори.

Уже кілька наших студентів саме з цього відділення стали членами Спілки письменників. Це — Олеся Лященко, Олеся Мамчич, Олександр Стусенко й Олег Здорик, студенти сучасних четвертих-п'ятих курсів. Їх прийнято до СПУ не "за пільгами", а за те, що вже нині виявляють літературний талант.

— **Які у вас побажання для студентів?**

М. Н.: Бажаю їм бути талановитими і йти у велику літературу "семимильними кроками". А також виробляти свій індивідуальний почерк. Ми усвідомлюємо, що "навчити на письменника" фактично неможливо, тому завдання нашого відділення — не стільки навчити писати, скільки огранити талант, дати йому ази творчості минулого (бо в літературі залишаються ті, які мають свій, неповторний голос). І, звичайно, доносити правду, істину про свою епоху, про свій час.

Розмовляла випускниця відділення "Літературна творчість" Інституту філології **Ніна ДУЗІНКЕВИЧ**

Наталка БІДА

Народилася 1981 р. у селі Воскресенка Запорізької області. З 1998 р. навчаюся в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка. Люблю поезію, живопис, події і писати листи додому.

ІДЕЇ НЕНАПИСАНОГО РОМАНУ

*

Ти зникаєш суєту,
П'янкою ходою
Розтинаючи
Хвилі
Килима
Ти витрачаєш купу енергії,
Силкуючись сподобатись
Тиші
Ти вживаєш у їжу
Розум

*

Плинно стікають уста із помад
Плинно не з'являється метода
оригінально вигадувати вірші
Плинно втомлююсь їх не писати
Плинно виводжу вдих із тебе
Не поспішаю

*

Втисни жменю гарячих
вій у
моє промерзле
тіло

І відійди

Я збережу
Тавро
На собі
На дітях
На

*

За рихтуванням
одягу твого
Опилююся
золотом розтертого
єства
й виношую
собор поганський
у
власній плоті
вливаючи
Ти в Я

*

Лист-уришок
цитований
із текстів
власних
пам'ятей
і
необґрунтованих
інтуїтивних
намагань
зрозуміти
логіку
збігу подій

Отче наш,
Ти,
Що єси на небесі...
Най святитси
Імя Твоє,
Най буде
Воля Твоя...
Во віки віків
Амінь.

Церква. Служба Божа. Вогонь загоряється і ... гасне. Все перемишується: день із ніччю.

— Я люблю Тебе Господи! Ти єдиний, — вона вклоняється, цілує ікону і встає з колін. — Ідемо додому.

Вже пізно, — коло дверей знову повертається, хреститься і, виходячи, виносить із собою святість неділі.

Вже й справді пізно. Так завжди закінчує службу отець Василь.

На дворі літо. Ґазди посідали собі на лавочку біля церкви та й мудрують: "Може дасть їм Бог сею літа гарні жнива, а може — гей, гей! — знову уперіщить градом. Як тогорішну пшеницю побило!?"

Баба Катерина прибирає в церкві: задуває та й заносить свічки, розстеляє верети, витирає церковне начиння.

— Вчора їм казала свій не-

Ніна ДУЗІНКЕВИЧ

НЕДІЛЯ, або З НЕДІЛЕЮ ВАС, ЛЮДИ ДОБРІ!

вістці помий вікна, помий вікна! — не помила. Боєси роботи, як вогню. А малий чисто віфолотень. Взяв вчора таку файну бабу (хліб) та й поніс хлопцем аби горівку запивали. То всьо го вчит отої Марійки Штифанишиної Богдан. То єго робота.

Бабу слухав, притакуючи їй, паламар — старий, сивий, із кострюбатим носом і великими страшними бровами дід Павло.

— Як то файно було за нашої молодости. Було рано в церкву файно си зберемо, мама причеше, чисту сорочку дасть. А квіток начепимоси!

Слухай, Павле! — баба так монотонно говорила, що дід, чекаючи коли вже можна буде закрити церкву, задрімав. А тут раптом на тобі — баба щось ще з нього хоче.

— Що хоч?

— Та ти знаєш, що Палагина Оксана привеласи якогосьси з міста.

Дід такої новини не чув:

— Так що?

Баба зовсім не звертала увагу на дідові відповіді, а говорила собі далі:

— Та бігме! Ади вчора була м їм у Федорової Дуньки, тої, знаєш, що коло кладки живе. Вна ми трохи родичков є. Так вна казала, що такий високий, трохи циба-тий, ще й якусь борідку має. Каже, що файний, але я м його не виділа.

— Має гроші? — дід виявився практиком.

— Та відей, бо купив і такі ковтки, що мають по два камінці в кожному, то так си світєт, що ну, — баба від того захоплення аж руками сплеснула. Ні сержок, ні камінців вона не бачила, але її

розказувала Федорова Дунька.

— Кажеш, кульчики купив. Гм? — дід явно був задоволений таким ходом розмови. Він трохи побоювався язикатої баби. Але...

— Слухай, а що твоя внука — ота, Славкова — не ходит до церкви. Я ї якосьту виділа, та в такі красні сукенци, що гей-гей. Гріх тобі сі жаліти, файну внуку маєш, коло сина живеш, син всьо дбає. Та й невістка кажуть, нічо. А то правда, що вна вчора молоко перевернула с піт корови. Гій, гій — я вже скільки років коло корови си знаходила, а такого трафунку ще зі мною не було.

Дід почав вовтузитися на місці. Він зовсім не любив обговорювати людей, особливо членів своєї родини.

Баба була добрим психологом. Помітивши, що її слухач уже нервує, швидко змінила тему:

— Ти си вчора їздив на базар?

— А що?

— Та я ті виділа, як йшов їс на гостинець, та таку торбу на плечах їс тєг.

Дід мовчав.

Баба продовжувала:

— Чи то ти своїй Ганнусі знов ніс до Томачі. Ото доньку маєш. Ніби твоя, а насінне бозна звідки таке. Та то ти і твоя жінка такі чесні, до церкви ходет. А вна? Мій Василь колись сі на неї задивлев, хотів си ї жинити. Не дала. Прости, Павле, що таке говорю. Файна, то файна, та й голос файний має, але не ґаздиня. Ади зразу видно по дівці, яка буде.

Дід устав. Підійшов до ікон, почав молитися. Баба замовкла, бо не можна було, коли чоловік молиться, говорити.

Перехрестився ще раз. Поці-

лував іконку, взяв хліб:

— Ну що, пішли?

— Ой-ой-ой! Як мене мої плечі болет. Вчора м взяла фасоль торішнєх тай хотіла змолотити. Та вже не могу, ой не могу, — Катерина засовувала свої шухляди, де клала гроші, замикала (хоч кожного разу мала сказати, що "не боїтси злодія"), зачиняла комірчину.

Павло чекав уже на дворі. За цей час він встигав набити люльку і випустити перші хмарки диму.

Нарешті з дверей церкви показувалася постать баби Катерини — ще на ходу щось шепочучи, чи жуючи — і вони разом йшли додому.

Жили на одній вулиці. Разом гралися в дитинстві, разом дівувалос-парубкувалосся, потім і кумами стали. Одним словом — сусіди.

Дід Павло давно звик до бабиного язика. А вона знала, що не любить дід, коли чіпають його онуку, та ще доньку, яка в місті. Знала, та під'юджувала деколи діда, щоб той понервувався. А дід любив слухати бабині теревені, теревені "польського радіо", як прозвала бабу Катерину на селі молодь.

Отак вони йшли. Дві згорблені постаті в літньому промінні сонця. Грубі руки, нехитрий убір, проста мова — вони знали одне одного з півслова.

Ішли. А надворі був час обіду. Час відпочинку і ... спогадів.

На піску гралися діти. А мені, як у старі добрі часи, хотілося лише сказати:

— З неділею Вас, люди добрі!

ОБ'ЄДНАННЯ...

“УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО” ІГНОРУЄ

Нарешті сталося, будьмо-гей! — заявили оптимісти, вітаючи початок омріяного об'єднання всіх сучасних козацьких структур. Окремі “незалежні аналітики” знову заговорили про загострення політичної конкуренції між найбільшими і більш-менш авторитетними козацькими організаціями — “Українським козацтвом” генерал-лейтенанта Івана Біласа і “Козацтвом України” носія багатьох звань і орденів Анатолія Поповича. “Біласівці” відверто зігнорували з'їзд, хоча запрошення їм у Генеральну Канцелярію особисто приносив сам гетьман Анатолій Попович (за його ж словами). З одного боку, це сприйнялося як невдача об'єднаної процесу, з іншого — як адекватне продовження конфлікту, що почався, коли Анатолія Поповича “попросили” з “Українського козацтва” і він створив альтернативну структуру. Не виявили своєї активності в об'єднанні й “Козацьке військо запорозьке України” Д. Сагайдака, і “Військо Запорізьке” П. Заболотного (Запоріжжя), і Спілка козацьких організацій В. Дубограя (Донецьк) тощо. І коли не участь одних (явно проросійських деструктивних сил) — блага для новоствореної спілки, то відсутність інших викликає низку логічних запитань.

Так чи інакше, одним із офіційних підсумків з'їзду стало об'єднання 19 козацьких і громадських організацій в Національну Спілку “Об'єднане козацтво України”. Хоча й тут деякі “незалежні козаки” й дослідники громадського руху не стримуються, щоб не визначити номінальності козацького статусу окремих “об'єднаних” організацій, що творяться, за їх же словами, “під дахом різних громадських структур і державних установ”.

ІЗ КОРОЛІВСЬКОГО КЛУБУ — В БУДИНОК УЧИТЕЛЯ

Такі передстартові чинники зумовили сьогоднішню актуальність “Другого всеукраїнського з'їзду козацьких та громадських організацій”, що традиційно відбувся на свято Покрови Пресвятої Богородиці. Поза всім, подія демонструє хоч якісь зусилля і процеси щодо об'єднання десятків козацьких організацій та “побратимських” структур. Розмах, масштабність і амбіційність цьогорічного з'їзду достатньо подивували найзатішніших песимістів. І хоча місце проведення “чорної ради” було порівняно скромним, як на торішній королівський клуб “Томас”, але означило здорову орієнтацію на епіцентр уваги націонал-патріотів. Будинки Центральної Ради (тепер — Учителя), до того ж, зібрав здебільшого — делегованих генералів, полковників, іншу старшину та поважних гостей. У порівнянні з приблизно двомастами торішніх учасників, теперішні 400 з гаком мали набагато прогресивніший вигляд з точки зору об'єднаної процесу. Реєстрація виявила шість міжнародних козацьких організацій, 27 — регіональних і 22 “побратимські” громадські об'єднання. Окрім того — представників “Козацтва України” із Малайзії, Японії, Росії, Італії, Швеції.

МЕР ПІДТРИМУЄ

Рівень організації теж, очевидно, значно зріс. Певною мірою цьому посприяла і підтрим-

ВІЙНА ПРОТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Минув рік од тієї події у житті сучасних козаків, що її одні сприйняли із безмежним скепсисом, інші — як “епохальну дату в розвитку і відродженні козацтва”. Ідеться не про що інше, як про Об'єднаний з'їзд козацьких та громадських організацій, проведений з ініціативи Міжнародної організації “Козацтво України”. Верховний отаман Анатолій Попович був проголошений Гетьманом козацтва, оприлюднено також інформацію про створення Національної Спілки “Об'єднане козацтво України”.

Гетьман об'єднаного козацтва Анатолій Попович (у центрі) координує діяльність 19 козацьких і громадських структур

ка Київської міськдержадміністрації. І хоча пан міський голова Олександр Омельченко не зміг завітати на з'їзд, оскільки їздив на відкриття церкви Покрови Пресвятої Богородиці у с. Мар'янівку, — його вітальне звернення прозвучало від отамана “Козацьких військ України”, заступника мера Володимира Ялового. Столичний голова повністю підтримував ідею об'єднаної з'їзду, як і відродження новітньої козацької держави, остаточно продемонструвавши це на вечірньому прийомі козацької старшини відповідними відзнаками й нагородами.

Щодо з'їзду, то він проходив за класичним сценарієм ділової урочистості з елементами національної екзотики. Виділялися своїми теоретично-публіцистичними виступами з перспективи і методології розвитку об'єднаного козацтва гетьман Анатолій Попович, генерал-майор козацтва Юрій Сенюк, директор Інституту українознавства Петро Кононенко, згадуваний Володимир Яловий, поєднавши з'їзд із науково-практичною конференцією. Далі — гарячі виступи козаків і гостей з регіонів України, японських самураїв Сато Матсуйоші і Кан Масакі, козака з Малайзії Сві Хі Сонга, прийняття резолюції і нових членів “Об'єднаного козацтва України”, культурно-мистецька програма, бучний куліш-фуршет на 500 осіб... Загалом, можна говорити про початок об'єднання таких козацьких структур, як “Козацтво України”, “Козацькі війська України”, “Козацька територіальна оборона” (Верховний отаман — Віктор Седих), “Міжнародний союз козацтва” (із Олександром Хорофейком на чолі), Міжнародна академія козацтва (віце-президент — Михайло Ямненко). “Українське реєстрове козацтво” (гетьман — Анатолій Шевченко) теж заявило про участь в об'єднаному процесі, але, за словами Анатолія Поповича, гетьман Шевченко від'їжджав у справах за кордон і, певно, не зміг повернутися до з'їзду.

Окрім того, об'єднання підтримали присутні на з'їзді козаки Центральної Школи Бойового Гопака із Верховним Учителем Володимиром Пилатом, які нещодавно взяли участь у міжнародному фестивалі бойових мистецтв “Козацька слава”. Анатолій Попович,

як традиційний головний організатор фестивалю, між тим, виокремив вагомість цієї події для “Об'єднаного козацтва України”. Адже Школи національних бойових мистецтв — потужні джерела відродження козацтва.

В ОБ'ЄДНАНОМУ КОЗАЦТВІ — 300 ТИСЯЧ КОЗАКІВ І КОЗАЧОК

Утім, головним у доповіді гетьмана був звіт об'єднаних козаків: “Сформувалася гетьманська рада, розпочато створення політичного консультативного комітету, об'єднаного комітету штабів “Об'єднаного козацтва України”. Розроблено правові основи, з'явився збірник програмних основ... На сьогоднішній час “Об'єднане козацтво України” нараховує понад 300 тисяч козаків і козачок, більше 150 різних структурних козацьких підрозділів...”

Стосовно перспективи і механізмів дій нової об'єднаної структури, то “необхідно укласти угоди з Кабінетом Міністрів, Верховною Радою та Адміністрацією Президента України, утверджувати повноважну функцію вищого органу громадського суспільства — Національного Конгресу Громадянського Суспільства України, створювати координаційні Ради об'єднаного козацтва при місцевих органах влади, співпрацювати з органами МВС у забезпеченні громадського порядку...”

ЗАСИЛЛЯ ЗАСУХ, ВОЛКОВИХ, СУРКІСІВ, ЗВ'ЯГІЛЬСЬКИХ...

У свою чергу, генерал-полковник козацтва Володимир Яловий від інтерпретації козацької ідеї перейшов до внутрішньої війни у державі: “**Козацька ідея, ідея вільних людей — самоорганізація громади, ідея місцевого самоврядування територіальних громад...** Звичайно, право громадського самоврядування записане ще в “Руській Правді” Ярослава Мудрого і в Русько-литовських статутах 1586 року. Політика як управління спільними справами є моральною тоді, коли закони писані не заперечують, а органічно доповнюють закони неписані, коли право легальне доповнює

Коронований у Кракові король Руси-України Орест I — учасник з'їзду

право легітимне, коли правова легальність не суперечить моральній і суспільній легітимності... Треба вирвати місцеве самоврядування з лабет державної виконавчої влади, позбавити місцеві держадміністрації неприродних їм функцій органів виконавчої влади. Зараз на рівні місцевого самоврядування йде війна проти самоврядних громад. Це війна за власність народу, конфлікт між “прихвизаторами”, олігархами й українським народом”.

Війна проти місцевого самоврядування була актуальною в багатьох виступах учасників і гостей. Згадувався і тиск на столичного мера Олександра Омельченка, й арешти окремих голів сільських і міських рад. Захисту в козаків просив пан Ігор з-під Києва: “Ми вже сім років боремося проти засилля банди Засух на Київщині. І сім років нам не дають актів на землю. Недалеко ж Волков собі 140 га луку прихватив, Суркіс — 150 га, а ще — Звягільський, Засуха... Усі вони безцеремонно забирають у нас землю...”

Врешті прийняли “Програму спільних дій”, де, окрім іншого, йдеться про створення робочої групи для доопрацювання Закону України “Про козацтво”. Цей закон, як зазначив нардеп і голова “козацької фракції” (72 народні депутати) Володимир Нечипорук, може бути прийнятий іще на нинішній сесії.

Об'єднане козацтво, до того ж, планує створити “козацьку фінансово-банківську інфраструктуру”: Міжнародний козацький банк, недержавний, пенсійний, гарантійний, лізинговий та інвестиційний фонди. А ще — створити “козацький підрозділ альтернативної військової служби”. Утім, реалії вказують на певну фантастичність не лише цих планів, але і об'єднаного козацтва найближчими роками. Так, найбільша структура такого типу “Українське козацтво” у черговий раз ігнорує організаційні стартання й амбіції Анатолія Поповича. На наше прохання прокоментувати з'їзд і неучасть “Українського козацтва” Генеральна Канцелярія “УК” в особі заступника гетьмана Тараса Чухліба заявила, що все це, м'яко кажучи, несерйозні зібрання, на томість 14 жовтня “Українське козацтво” провело велику раду в Києві за участю 800 представників усіх структурних підрозділів організації. Є лише одне козацтво — “Українське козацтво”, і один гетьман — Іван Білас, підсумував Тарас Чухліб. Мабуть, забув пан Тарас назвати ще й коронованого Біласом у “почесні гетьмани” Л. Кучму...

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

ПОДІЇ

ВІД ІНДУСТРІАЛЬНОГО ДОНЕЦЬКА ДО КОЗАЦЬКОЇ ПРИСТАНІ...

Усеукраїнський фестиваль народної творчості “Козацькому роду нема переводу”, який пройшов на Донеччині, зібрав до свого кола понад сорок творчих колективів із 15 областей нашої держави. Стартувавши в столиці шахтарського краю, він, відтак, жавим поступом прокотився містами й селами області і, врешті, ніби “на закуску”, буквально-таки вибухнув сузір'ям талантів на старовинній, овіяній славою Козацькій пристані. Нагадаємо: саме це історичне місце на мальовничих берегах Сіверського Дінця стало свого часу для запорожців і надійним форпостом, і затишною домівкою, що проводжала в далекі походи й зустрічала опісля з перемогою. До речі, сьогодні тут, неподалік від містечка Райгородок Слов'янського району, встановлено поклонний хрест. Взагалі ж, протягом найближчих років планується повна відбудова Козацької пристані — з усіма її колишніми укріпленнями, церквами та кузнею.

А поки що, аби віддати данину пам'яті доблесним лицарям минувшини, сюди, до поклонного хреста, з прилеглих донбаських селищ позтікалося безліч народу. Як годиться, спочатку із щирими вітаннями до учасників та гостей фестивалю звернувся голова Слов'янської райдержадміністрації Григорій Горебець. Після цього слово було надано гетьманові “Українського реєстрового козацтва” Анатолію Шевченку. Причому, думки обох промовців щодо відродження козацьких традицій, по суті, співпали: це неодмінно сприятиме патріотизму молоді, загальному підвищенню духовності суспільства.

І полетіли над Козацькою пристанню дзвінкоголосі веселі пісні й іскрометні жарти... Аж голова запаморочилася від усього цього розмаїття. Особливо ж емоційно були сприйняті глядачем виступи народно-хореографічних колективів, серед яких слід, мабуть, насамперед відзначити “Джерельце”, “Барви” та “Юність Донбасу”. У рамках театралізованого свята відбулася також демонстрація кращих творів народних умільців — гончарів, лозоплетільників, вишивальниць, різьбярів тощо.

І хоча принадилися в цей день до Козацької пристані сила-силенна охочого люду — все одно кожний без винятку був нагодований гарячим кулішем та традиційними нашими “із сиром пирогами”. Завершився ж фестиваль величезним нічним багаттям просто неба, ну, і, звичайно ж, “рішучими намірами” всіх учасників збиратися тут відтепер якомога частіше.

ПРЕМ'ЄР КРИМУ ОБІЦЯЄ

У Севастополі відбулася виїзна нарада генеральної старшини “Українського реєстрового козацтва”, де затверджено план реалізації Національної програми відродження та розвитку українського козацтва у Криму. Було вирішено створити спільну українсько-російську козацьку дивізію з центром у м. Севастополі.

Окрім того, гетьман УРК Анатолій Шевченко разом із супроводжуваними його отаманами Василем Бондаренком та Валерієм Костюком були прийняті прем'єром кримського уряду Сергієм Куниціним. А. Шевченко зазначив, що реєстрове козацтво здійснює духовно-патріотичну роботу з молоддю, створює (в тому числі, і в курортній зоні) козацькі ліцеї, табори відпочинку тощо. Натомість Сергій Куницін, побажавши, як годиться, реєстровикам успішних гараздів, дав слово сприяти їм у всіх “добрих справах” на благо матінки України.

• Едуард ЩУР

КАЛЕНДАР

28 жовтня 1939 року в Чехії студентська молодь зініціювала маніфестацію на знак протесту проти гітлерівсько-німецької окупації. Їхні акції протесту тривали, незважаючи на те, що невдовзі один із сміливців-маніфестантів загинув. 17 листопада — день пам'яті про цей випадок, і взагалі — про всю студентську молодь. Відтоді студенти всього світу святкують 17 листопада як свій день.

Українське студентство у ХХ ст. не раз ставало на бій з більшовицькими окупантами, зокрема, під Крутами в 1918 році, активно поповнювало ряди УПА. До речі, цікаву характеристику УПА підготувало Управління 2-Схід фронтової розвідки Німеччини і надіслало в Головне Міністерство окупованих східних областей саме 17 листопада 1944 року: «УПА — військова організація ОУН, що прагне до створення самостійної Української Держави у боротьбі з

Є ТАКИЙ ДЕНЬ — 17 ЛИСТОПАДА!

фото Т. Карпінської

«окупантами» української території. Радянський Союз і Польща розглядаються у даному разі як головний супротивник та історичний ворог». Німці це зрозуміли і визнали ще тоді, а деяким нашим урядовцям та партактивістам, напевно, знадо-

битися для цього ще немало часу...

30 років тому грецька влада скерувала до Афіньського політехнічного інституту танки. Внаслідок сутичок 17 листопада загинуло 20 студентів. Отож, так уже мало статися, що цей день на-

вічно закарбував себе у пам'яті греків. Мабуть, саме тому грецькі студенти створили організацію «17 листопада» і виступають проти інтеграції Греції у Європейський Союз і НАТО.

У понеділок, 17 листопада, студентство України ве-

село і «пришпильно» відсвяткувало свій день. Починалося дійство ще напередодні концертами, привітаннями та масовим «розслабоним». Наступного дня звідусіль чулися гучні цюмки і побажання вічної шари. Нічні клуби, дискотеки, танці-шманці... Головне — щоб на все вистачило грошей. У найбільш прогресивних ватагах навіть звучали закиди, що незалежність України стала можливою лише завдяки студентам, пригадувалися протести студентської молоді, голодування... Нікого особливо не пригнічувало, що говорилося про все в минулому часі. Студентство — народ веселий, до мазохізму не схильний, до того ж — вірить у себе та у свої сили, хто б там що не говорив.

А ще рік тому, 17 листопада, я вийшла заміж, і ми з моїм чоловіком створили могутню сімейну організацію, яка виступає проти непорозуміння, недовіри, неповаги та інших нехороших «не», а також проти абсолютної інтеграції світу в «організаційні» справи.

● **Вікторія СОЛОНЕЦЬ**

ПОСТАТІ

ВАСИЛЬ КУК: «ЗДОЛАТИ ВОРОГА АБО ЗАГИНУТИ»

У Київському міжнародному університеті (КиМУ) розгорнуло свою діяльність Студентське братство, яке організувало низку зустрічей з відомими людьми. Крім того, студенти мають можливість переглянути шедеври українського кіно, історичні документальні стрічки. Першим завітав у гості до студентів Левко Лук'яненко. На другу зустріч був запрошений Василь Кук.

Запалюється світло, і з-перед захоплених студентських очей зникають останні кадри фільму про УПА в роки фашистської окупації. Але цей фільм, знятий журналістами телекомпанії «Інтер», був лише передмовою до зустрічі з відомим керівником УПА Василем Куком. І коли увійшов старенький дідусь, його зустріли оплесками. Очікували від Василя Кука жаклихвицьких подробиць і переліку основних дійових осіб, але пан Василь почав говорити зовсім про інше.

Ви відчували колись, слухаючи державний гімн України, як по спині бігають мурашки від тої урочистості звучання? Палка промова Василя Кука викликала такі ж відчуття. «Чому у нас слабка держава? Тому що народ не хоче зробити її сильною... Ми не хочемо боротися за свою національну самостійність, а радше стаємо на бік тих, хто просто живе, пристосовуючись...»

«Вибір за вами, — каже Василь Кук, пильно вдвляючись нам у вічі, — боротися за свій народ чи лишатися збоку?»

«Ми йшли у бій, знаючи щоразу, що, може, не повернемося з нього, але ми воювали за ідею, і метою було — здолати ворога або загинути», — так говорять бійці-націоналісти. Звісно, нам, хто живе у роки суцільного матеріалізму, це важко зрозуміти. Ну, скажіть, став би хтось сьогодні на захист нації, якби довелося? Таких знайшлося б дуже мало, бо кожен, перш за все, думає про власні проблеми. І ще: чому сьогодні слово «націоналіст» багатьма сприймається як клеймо? Хіба це погано — хотіти, щоб українці розмовляли українською? Хіба погано вимагати від українців знання їхньої справжньої історії, якою б жакливою вона не була? Хіба погано виховувати в українців почуття національної самосвідомості, власної значущості?

● **Тетяна КОГУТИЧ**, студентка 1-го курсу факультету журналістики та телемістества Київського міжнародного університету

ПЕРШОКУРСНИКИ

ПОБУТОВІ ДРАМИ

Не кожен зможе жити в гуртожитку. Для когось турботливі батьки знімуть квартиру за 150 баксів у місяць. Живи, чадо, і вчишся. Бо хто ж учить в гуртожитку? Ті, кому пощастило менше, змушені пристосовуватися. Перша нагальна проблема — це сусіди. Історично так склалося, що хлопців завжди поселяють із хлопцями, а дівчат — із дівчатами. Сваряться між собою всі. Але хлопцям якось простіше. Визвірилися, помахали кулаками, напилися до чортиків, співали у ніч на балконі, заснули і забули. От дівоча сварка — це справжній амагедон, наслідком якого майже завжди стає велике переселення народів з однієї кімнати до іншої. Зав'яз може бути така:

— Давай будемо по черзі купувати «галіну бланку» для супу!

— Ще чого! Це ж гроші! І потім, чому я маю їсти цю хімію?!

— Ну, тоді готуй собі сама. А то доводиться їсти ту бридоту, що ти вариш!

— Ах так! А мішок моєї картоплі ти спокійненько з'їла — і нічого?..

Кульмінацію описувати не буду. Насправді, це зовсім не смішно і навіть трагічно, коли люди не вміють абстрагуватися. Тому часто лунають пропозиції, щоб дівчата жили з хлопцями. Урешті так і трапляється (і не тільки класично — 1+1, а й 2+1, 3+1 тощо). «Розборки» і в таких ідеальних «напівшведських» сім'ях теж звична річ:

— Ви своїми ахами та охами мені цілу ніч спати не давали!

— А ти вати у вуха напхай!!!

«ГАВАРІ СА МНОЙ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ ЯЗЫКОМ!»

— Ну, ти же разумная девчонка. Пойми, мне тяжело, как там... разговаривать на украинской мове...

«Человеческим» починають говорити багато студентів, які приїжджають учитися до Києва. Це також стає причиною конфліктів. Міжособистісних та національних. У одній кімнаті гуртожитку може вирости прірва між західняком («бандерівцем») та східняком («майже кацапом»). Хтось

Час настав. Твій вихід, невоспечений студенте! Як воно, Твоє нічого? Дай вгадаю. Ти вже встиг із кимось посваритися в гуртожитку через гучну музику о третій ранку, це велике місто конкретно «дістало» своєю дорожнечою, люди кудись поспішають та ще й говорять незрозумілою мовою... «Як вижити? А головне — зберегти своє обличчя у цьому збіговиську?» — питаєш Ти себе.

СТУДЕНТИ — НЕ МАМОНТИ

зневажає українську мову, називає її «мовою селяків», хтось б'є себе в груди і кричить про патріотизм, знаходяться й такі, що не люблять багато говорити і просто б'ють у пику...

Бувають до абсурду неймовірні та прикрі ситуації. Настя приїхала з Тернополя. Отримувала паспорт із тимчасовою київською пропискою і познайомилася з Артемом. Закохалася. Почали зустрічатися. Усе б нічого, але обранець виявився «Артьомом». Привчив дівчину говорити російською мовою. Усі навколо говорять, і вона говорить. А що ж тут такого?

Олесю знаю давно. Завжди по-доброму заздрив, коли дівчина говорила зі мною. Ніякого тобі «шокання», «фекання», мова чиста, красива. Я і досі цього вчуся після мого черкаського суржика. Яким же було моє здивування, коли дізналася, що Оlesia з Луганщини...

Позицію «болота» впевнено зайняли кияни. Годі й намагатися з'ясувати, яка мова для них рідна. Універсальність цих людей не знає меж. Дома та з друзями вони говорять, звісно, російською. На парах демонструють виняткове вміння «висловлюватися» українською. Їх ми залишимо в спокої хоча б за те, що не плутають грішне з праведним. Адже є викладачі, приміром, у Національному уні-

фото Т. Карпінської

верситеті імені Тараса Шевченка, які свої лекції читають російською мовою... Щоправда, дехто з них «соромиться», і на семінарі просить «захлопнути двері поплотней, щоб нікто не услышал мою русскую речь»...

ЯК ЗАДОВОЛЬНИТИ ПРИРОДНУ ПОТРЕБУ?

Грошей у студента завжди обмаль. Особливо під час адаптації. Адже перші місяці навчання наполегливо викачують усе — то ремонт у кімнаті запропонував зробити турботливий комендант, то викладач солодко пояснив: «Хто не купить моєї книжки за 25 гривень, тому не поставлю заліку!» Проїзні, харчування, рейди на «Петрівку»... Гульк — і кишені пусті.

Тут починаються крайнощі. Студенти-мазохісти обмежують себе, їдять тільки те, що привозять із дому, майже нічого не купують, рахують кожну копійку, намагаються жити на саму стипендію (зрозуміло, що це не вдається, бо тоді всі студенти вимерли б, як мамонти). Інші ж, із когорти тих, хто без комплексів, і в кого батьки непогано «крутяться», обурюються, що їм виділили лише 600 гривень замість обіцяної тисячі на місяць.

Найбільше виправданого витратою цього періоду є плата за телефонні переговори з рідними, друзя-

ми, коханими. Уже потім — харчування, навчання (книги, зошити, папір на реферати, дискети тощо), проїзд у громадському транспорті, плата за гуртожиток, одяг, дискотеки, цигарки і випивка (для буржуїв, які піклуються про своє здоров'я) та інші не менш важливі й потрібні речі. Для того, щоб усього цього не бракувало, студенти йдуть працювати і в такий спосіб задовольняють свою природну потребу в грошах.

Тільки спочатку так важко. Потім усе відбувається за звичним сценарієм. Або Ти стаєш «вишколеним, розумним, національно свідомим і працюючим», або Ти — як усі.

● **В. С.**

Р. С. Продовжуємо «першокурсницький» і загалом студентський цикл публікацій — соціокультурний, економічний, правовий і національний зріз студентського життя у столиці та регіонах. Чекаємо на ваші рефлексії, фантазії і побажання, студенти, викладачі й усі небайдужі. Яким воно є і яким має бути, це легендарне життя молодого еліти: від гуртожитку і транспорту до клубних вечірок, театрів і пологових будинків...

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакторія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.